

SOSIALISTISK

Framtid

04/2012 LØSSALG - KR. 30,-

FASCISMEN

**DENS
TEORETISKE
OG SOSIALE
GRUNNLAG**

Truslene mot det europeiske demokratiet

I mange av de kriserammede landene i Europa ser vi en økt framvekst av voldelige høyreekstreme bevegelser som English Defence League og åpent fascistiske partier som greske Gyllent Daggrø og ungarske Jobbik, som fikk henholdsvis 7 og 17 prosents oppslutning i siste parlamentsvalg. Grupper knytta til disse partiene har stått bak en rekke voldelige angrep på sigøynere i Ungarn og innvandrere i Hellas. Det er viktig å prøve å forstå det sosiale grunnlaget for den nye fascismen slik at en kan bekjempe årsakene til dens framvekst. Den økende fremmedfiendtligheten må sees i sammenheng med en situasjon med økonomisk og sosial forvitrering som følge av den økonomiske krisa og mangel på svar fra såkalt ansvarlig politisk hold.

Professor Rögnvaldur Hannesson ved Norges Handelshøyskole skrev i en kronikk i fjor etter at finanskapitalkrefter tvang fram avgangen til de demokratisk valgte regjeringene i Italia og Hellas at demokratiet i Europa overstyrer av det han kaller "finansmarkedenes overhus". Hannesson (som i samme kronikk hylla den chilenske diktatoren Augusto Pinochet) mente at dette var nødvendig for å tvinge igjennom reduksjoner og innstramninger av vanlige europeeres levekår. Finanskapitalen og EUs imperialistiske press for å tvinge fram budsjett- og velferdskutt i stater med voksende arbeidsledighet og sosial nød gir selvfølgelig en velbegrunnet opplevelse av at det borgelige demokratiet ikke fungerer. Det kan være verdt å huske på at nazistenes yndlingsskjellsord mot det engelske samfunnet under krigen var plutokrati – rikmannsvelde.

Gáspár Miklós Tamás skriver fortvilet på nettsida til det venstre-radikale nettverket Transform! om hvordan den konservative regjeringa i Ungarn omformer landet i autoritær retning ved å legge alvorlige begrensninger på streikeretten, oppsigelsesvernet, ytringsfriheten og domstolenes uavhengighet. Tamás konkluderer likevel artikkelen sin med å skrive at ingen vil vende tilbake til det tidligere systemet, karakterisert av en nyliberalistisk sosial og økonomisk politikk, kombinert med en liberal fasade som for mange framsto som et overfladisk politisk spill utført av en snever urban elite. Han avslutter med å skrive at "Det er ingen som sørger over demokratiet, fordi nesten ingen mente at de levde i demokrati."

Det europeiske demokratiet undergraves innenfra av at de fleste tradisjonelle partiene ikke er i stand til å løse den økonomiske krisa og ikke har evne eller vilje til å utfordre finanskapitalens makt. Framveksten av autoritære bevegelser er en konsekvens av reelle problemer. Men når demokratiet ikke fungerer som det skal må det forbedres og utdypes, ikke avskaffes. Først og fremst må bank- og finansvesenet sosialiseres og underlegges demokratisk kontroll slik at det kan brukes til å gjenreise økonomien og den sosiale sikkerheten i Europa. Fascismen må bekjempes både gjennom å møte dens rasistiske og voldelige direkte uttrykk, men også gjennom å fjerne dens sosiale grunnlag. Det gjøres framfor alt i offensiv kamp for økt demokrati, fred og sosial rettferdighet.

Redaksjonen

EU - Eit krigsprosjekt
Fascismen før og nå
Utøya drapene
Finlands nære historie
Asylpolitikk
Cuba
Sigøynere
Konspirasjoner
Konspirasjonsteorier
Kaptalisme - En religion?
Riverside
Stanley Kubrick

Marielle Leraand s. 4-5
Erik Dokken s.6-9
Åge Fjeld s. 10-11
Kåre Wahl s. 12
Elisabeth Reehorst s. 13-15
Even Underlid s. 16-19
Tore-Jarl Bielenberg s. 20-21
Knut Lindtner s. 22-23
Ronny Kjelsberg s. 24-27
Ivar Jørde s. 28-30
Jan Wilsberg s. 31
Oscar Dybedahl s. 32-33

SOSIALISTISK framtid

Sosialistisk framtid,
Boks 131, N-5804 Bergen.
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

ISSN: 1503-6537
Opplag: 700
Trykk: A2G Grafisk AS.

Utgiver: Bevegelsen for Sosialisme, Marxistisk forum og
Forlaget Marxist A/S.

Signerte artikler står for forfatters regning og representerer ikke nødvendigvis utgiverorganisasjonenes synspunkter.

Redaktør: Aslak Storaker.

Redaksjon: Marcos Amano, Henrik Carlsen, Oscar Dybedahl, Kenneth Olsen og Aslak Storaker.

Layout: Henrik Carlsen
Forsidebilde: libcom.org
Baksidefoto: Magnus Dahler Norling

Redaksjonen avsluttet: 07. desember 2012

Abonnement på Sosialistisk framtid (fire nummer): Kr. 200. Støtteabonnement: Kr. 300. Medlemskontingent BfS: Kr. 290 (SF inkludert i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 190. Kontonummer for innbetaling av abonnement/kontingent: 0539 15 07653. NB: Ved betaling av kontingent og abonnement vennligst påfor navn og adresse og abonnement eller medlemskap i merknadsfeltet.

Utgis med støtte fra:

NORSK KULTURRÅD
Arts Council Norway

"Troikaen kan ikkje lenger oppføre seg så arrogant og brutalt mot dei landa som har problem. Dei må straks ta tak i saker som arbeid og økonomisk rettferd, og dei må stoppe åtaka sine på løner, sosial tryggleik og offentlege tenester. Vi vil ha ei sosial pakt for Europa med sosial dialog, ein økonomisk politikk som skaper kvalitetsjobbar og økonomisk solidaritet mellom landa i Europa. Vi må straks endre kurs."

- Generalsekretær i Den europeiske faglige samorganisasjon, Bernadette Segol

Nytt venstreparti i Pakistan

Tre pakistanske venstreparti har samla seg og skipa eit nytt parti, Arbeidarpartiet Awami. Dei ønskjer å vere eit alternativ til dagens tilstand, som i følgje det nye partiet har ført den pakistanske staten på kanten av samanbrot. Dei demokratiske institusjonane er veike og imperialistiske makter, ein aggressiv utanrikspolitikk og religiøse fundamentalistar utgjør trugsmål mot den pakistanske einskapen. Økonomien er haltande og infrastrukturen er kontrollert av profitørar med band til statstilsette. Den politiske diskusjonen i landet vert omtalt som "mumbo jumbo" og som ein konkurranse mellom ulike patronistiske maktnettverk. Det nye partiet ønskjer å samle alle progressive, anti-imperialistiske, anti-etablisement og sekulære krefter til ein langvarig kamp for sosialisme, mot godseigarar, kapitalistar, generalar og mullahar. Dette er i følgje leiarane av det nye partiet den einaste måten å verkeleg utfordre makteliten i landet.

Fjerde internasjonale

Sandinistane gjer det skarpt i lokalval

Dei regjerande sandinistane i Nicaragua vann 75 % av røystene og 134 av 153 ordførerman-datar ved lokalvalet 6. november. Etter at Daniel Ortega vart vald til president i 2006 har regjeringa hans satsa tungt på helse og utdanning og har redusert andelen av folket som lever under fattigdomsgrensa frå 66 til 57 prosent. "Han bryr seg om dei fattige, og vi har merka endringane," seier 43 år gamle Xiomara Amador, som mista det høgre beinet som feltsjukepleiar under krigen mot USA-støtta Contras på 1980-talet. "I dei seksten åra med andre regjeringar var det ingen av dei som hjelpte dei handikappa."

BBC / Reuters

Fatwa mot Taliban

Etter at den pakistanske 14 år gamle jenta Malala Yousafzai vart skoten i hovudet av Taliban for å ha kritisert Taliban offentleg og agitert for jenter sine rettar til utdanning, vart det arrangert støttedemonstrasjonar for Mala-

la over heile Pakistan. Dei religiøse leiarane i Lahore kunngjorde ein fatwa som fordømde drapsforsøket, Talibanrørsla og deira tolking av islam. Pakistan sin president Asif Ali Zardari uttalte at Taliban sitt åtak var eit åtak mot "alle jenter i landet, mot utdanningssystemet og mot alle siviliserte menneske".

Dagbladet

Kosovo vert kjøpt opp

Madeleine Albright, som var utanriksminister i USA under krigen mot Jugoslavia, har nyleg vore i Kosovo og ligg an til å kjøpe opp det statlege post- og telefonselskapet PTK, noko Bloomberg Businessweek karakteriserer som eit økonomisk kupp. Utlysinga av post- og televerket har vore utsett avdi direktøren for Kosovo sitt privatiseringsbyrå i sommar "tok sjølv-mord" med elleve knivstikk. Under Euro-paraia si var Albright òg inno- m fødelandet sitt Tsjekkia der ho signerte bøker. Ein representant for gruppa "Vener av serbarane i Kosovo" vart då skjelt ut av Albright på det grovaste då han konfronterte henne med krigsbrots- verka ho var ansvarleg for i 1999. "Kom dykk ut! Motbydelege serbarar! Kom dykk ut!" ropte krigsprofitøren. Også den militære øverstkommanderande Wesley Clark har reist til Kosovo i haust for å kjøpe lisensar for å utvinne kol- reserver i landet.

NRK / Parlamentni Listy

Streikar i kriselanda

14. november samla millionar av arbeidarar i dei kriseramma landa Hellas, Portugal, Spania og Italia seg til generalstreik. Også i andre land var det demonstrasjonar mot den ekstreme sparepolitikken som fører til sosial naud og arbeidsløyse. Til saman vart det halde demon- strasjonar og markeringar i 23 europeiske land. Den spanske fagrørsla meinte at tre av fire arbeidarar hadde teke del i streiken. I Spania er over halvdel av dei unge utan arbeid og 350 000 har måtte flytte frå heimane sine avdi dei ikkje lenger har makta å betale husleige eller avdrag på huslån.

Fagforbundet / Fri fagbevegelse

Islamistar og kurdarar avviser Nasjonalrådet i Syria

13 islamistiske opprørsgrupper i Syria vil ikkje underordne seg autoriteten til den nyskipa vestlegstøtta opposisjonsparaplyen Det Syriske Nasjonalrådet (SNC). I ei sams kunngjering avviser dei Nasjonalrådet for å vere agentar for utanlandske interesser og seier at dei kjempar for opprettinga av ein sunni-islamisk stat i Syria. Islamistkoalisjonen inkluderer al-Tawheedbrigaden og den utanlandskdominerte Jabhat-al-Nusrabrigaden, to av dei største opprørsgruppene i Aleppo. Den franske kirurgen Jacques Beres frå Legar utan grenser fortalte i september at over halvparten av opprørarane han hadde operert i Aleppo var utanlandske jihadistar som kjempa for å opprette ein islamsk shariatstat. Det kurdiske Demokratiske unionspartiet (PYD) som no kontrollerer mykje av syrisk Kurdistan, avviser òg SNC, men avdi dei meiner dei er dominert av det Muslimske Brorskapet og fungerer som agentar for Tyrkia og Qatar. Det har vore fleire militære saman- støytar mellom PYD og den Frie syriske hæren når sistnemnde har bevega seg inn i kurdiske område.

Japan Today / Reuters / MaanNews

Verda krev slutt på blokaden av Cuba

188 av SN sine 193 medlemsland røysta ja då SN si hovudforsamling 13. november krevde ein slutt på USA sin embargo mot Cuba. Berre USA, Israel og Palau røysta imot, medan Marshalløyane og Mikronesia valde å ikkje røyste. Det er 21. år på rad at SN si hovudforsamling vedtek den same resolusjonen for å fordømme embargoen som USA innførte for 50 år sidan. I debatten fordømte Cubas utenriksminister Bruno Rodríguez det han kalte den umen- neskelege, feilslåtte og anakronistiske politik- ken til elleve amerikanske presidentar sidan 1959. Han viste til at cubanske sjukehus på grunn av embargoen ikkje får medisinske dei treng til behandling av kreft og hjertesjukdom- mar

Aftenposten

EU – eit krigsprosjekt

MARIELLE LERAAND

Påstanden om at EU er eit fredssprosjekt som skal ha hatt ei viktig rolle i å hindre ny krig i Europa, var ein sentral del av Ja-sida sin propaganda for å få det norske folket til å akseptere EU-medlemskap både i 1972 og endå meir i 1994. Det er også ein viktig del av propagandaen internt i EU for å få vanlege arbeidsfolk til å akseptere dette marknadsliberalistiske stormaktsprosjektet som dei sjølv taper på. Men ingen av argumenta som vert ført for å grunnge EU som eit fredssprosjekt er haldbare.

Det første argumentet er empirisk og viser til at det ikkje har vore nokon ny storkrig i Europa etter skipinga av forløparen til EU, Den europeiske kol- og stålunionen, i 1950. Ein storkrig som involverer eit heilt kontinent, vil alltid vere ein supermaktskrig. 1. og 2. verdskrig vart utkjempa mellom dei globale supermaktene på den tid; Storbritannia, Frankrike, Russland/Sovjetunionen og USA på den eine sida, Tyskland med allierte på den andre sida. Ein ny verdskrig, som involverte Tyskland som ein sjølvstendig hovudaktør, var under alle omstende utenkeleg etter 2. verdskrig. I motsetning til etter 1. verdskrig var Tyskland etter 2. verdskrig militært knust, utbomba og politisk demontert i to statar.

Ein ny storkrig i Europa ville blitt utkjempa mellom supermaktene under den kalde krigen, USA og Sovjetunionen. Heldigvis førte den kalde krigen oss aldri inn i nokon ny europeisk og global storkrig, men det var ikkje langt unna, særleg under Cuba-krisa.

Til og med for Torbjørn Jagland og Geir Lundestad burde det vel vere vanskeleg å argumentere for at skipinga av Det europeiske fellesskapet (EEC) i 1958 var utslagsgejvande for at Khrustsjov avgjorde å trekke dei sovjetiske mellomdistanserakettane

bort frå Cuba i 1962?

Realiteten er at etableringa av forløparen til EU spelte ei spenningsskapande rolle under den kalde krigen. I utgangspunktet var dei allierte frå 2. verdskrig samde om at Tyskland etter krigen skulle haldast demilitarisert for aldri igjen å kunne utgjere noko trugsmål mot nokon av dei allierte. Vestmaktene gjekk likevel bort frå denne avtalen etter at den kalde krigen braut ut. Tyskland, som var den dominerande industrimakta i Europa frå 1900 til 1945, hadde framleis eit stort potensiale som produsent av stål og våpen som Vestmaktene ønskte å utnytte i rustingskappløpet med Sovjetunionen. Kol- og stålunionen hadde som sitt fremste mål å leggje til rette for raskast mogeleg vekst i denne basisindustrien innan det militærindustrielle komplekset. I 1955 var prosessen kommen så langt at Vest-Tyskland vart teken opp som fullt medlem av NATO.

Etter som tyske styrkar hadde utrydda 23 millionar sovjetborgarar få år tidlegare, oppfatta Sovjetunionen dette som eit stort trugsmål og svarte med å tvinge sine allierte inn i Warszawapakta same år.

Kol- og stålunionen var ledd i ein strategi for militær opprusting av Tyskland som hadde som konsekvens at Europa alt 10 år etter 2. verdskrig vart konsolidert i to fiendtlege militæralliansar

Kol- og stålunionen var altså ledd i ein strategi for militær opprusting av Tyskland som hadde som konsekvens at Europa alt 10 år etter 2. verdskrig vart konsolidert i to fiendtlege militæralliansar, stilt opp mot kvarandre og klare til krig ved første gneist. Lenger unna Alfred Nobel sitt testamente om å arbeide for nedrusting og fredskongressar er det ikkje

mogeleg å komme.

I åra etter 1950 har Kol- og stålunionen steg for steg utvikla seg frå å vere eit frihandelsprosjekt på eit avgrensa, men militærstrat-

egisk viktig område, til å bli ein økonomisk og politisk union som dei sentrale leiarane ønskjer skal utvikle seg til ein føderalstat. Her finn vi det teoretiske argumentet for å hevde at EU er eit fredssprosjekt. Land som vert så politisk og økonomisk vevd inn i kvarandre at dei ikkje lenger kan opptre sjølvstendig, kan ikkje gå til krig mot kvarandre. Det er to argument mot dette.

For det første, dersom integrasjonen vert vellykka i den meining at ei ny supermakt trer fram på arenaen, er dette fredsskapande i ein global samanheng? Å hevde at skipinga av Den europeiske union er fredsskapande fordi det hindrar krig mellom statane som inngår i unionen, kan samanliknast med det å hevde at samlinga av Tyskland i 1871 var eit fredssprosjekt fordi det hindra nye krigar mellom dei ulike tyske statane. Om tysk samling kunne framstillast som eit fredssprosjekt frå eit innanrikspolitisk tysk perspektiv i 1872, ville vel dei fleste vere samde om at dette perspektivet vert problematisk i ein breiare europeisk og global kontekst i tiåra som følgde.

Like viktig som å vurdere om EU kan hindre krig mellom medlemsnasjonane, er det difor å vurdere kva for rolle EU potensielt kan og vil spele i verda utanfor EU i tiåra som kjem. Og her vert parallellen til tysk samling i 1871 ubehageleg relevant. EU har enno ikkje lykkast med å etablere seg som ei einskapleg politisk og militær supermakt. Men det er ambisjonane. EU sin noverande unionstraktat forpliktar derfor medlemslanda til militær opprusting, og EU har, i likskap med NATO, gjeve seg sjølv fullmakt til å intervensere militært utanfor unionen sitt eige territorium. Korkje EU eller forløparane har på noko tidspunkt fungert dempande på enkeltmedlemmer sine militære operasjonar i andre land.

EEC hindra ikkje Frankrike frå å føre ein brutal kolonikrig i Algerie på 1960-talet og EF hindra ikkje Storbritannia frå å gå til krig mot Argentina i 1983. Mangelen på einskap på det politiske og militære området har imidlertid så langt ført til at EU som organ-

EU har enno ikkje lykkast med å etablere seg som ei einskapleg politisk og og militær supermakt. Men det er ambisjonane. EU sin noverande unionstraktat forpliktar derfor medlemslanda til militær opprusting, og EU har, i likskap med NATO, gjeve seg sjølv fullmakt til å intervenere militært utanfor unionen sitt eige territorium... eit sjølvhevdande einskapleg EU som tek opp kampen om marknader og ressursar med USA og Kina, og også med militære midlar, slik "visjonære" EU-leiarar legg opp til, er det totale marerittscenarion for alle fredsvener.

isasjon ikkje har vore ein aktiv aktør til støtte for medlemslanda sine interesser i konfliktar utanfor unionen sitt territorium. For europeisk storkapital er dette ei ulempe sett i forhold til konkurrerande kapitalinteresser. Men eit sjølvhevdande einskapleg EU som tek opp kampen om marknader og ressursar med USA og Kina, og også med militære midlar, slik "visjonære" EU-leiarar legg opp til, er det totale marerittscenarion for alle fredsvener.

For det andre er det på ingen måte gjeve at politisk og økonomisk integrasjon vil fungere konfliktdempande mellom nasjonar i alle situasjonar. Dersom det viser seg at dei ulike EU-landa sine motstridande økonomisk-politiske interesser skulle toppe seg på ein slik måte at eitt eller fleire land skulle ønskje å trekke seg ut av unionen, vil ei nær samanveving av politiske og økonomiske strukturar i verste fall kunne skape krigar som elles ville kunne blitt unngått.

Dersom EU løyser finanskrisa ved å etablere

ei sams EU-statsgjeld, korleis skal ho delast dersom eit land seinare vel å melde seg ut? Spørsmålet om deling av statsgjelda hadde ei underkommunisert men langt frå ubetydeleg rolle i samband med krigane i Jugoslavia då denne føderasjonen gjekk i oppløysing på grunn av indre økonomiske motsetningar mellom rike republikkar i nord og fattigare i sør tidleg på 1990-talet.

EU saman med USA fekk stansa alle utbetalingar av lån og kreditt til Jugoslavia i 1991, etter at Kroatia og Slovenia hadde lausrive seg. IMF opna derimot for at enkeltrepublikkar i Jugoslavia kunne få lån dersom dei lausreiv seg og vart sjølvstendige medlemmer i IMF. Dette medverka til å stimulere Bosnia, som enno ikkje hadde lausrive seg, til å gjere det. For å bli medlem i IMF, vart det forhandla bilateralt med kvart enkelt land om kva for

andel av Jugoslavia si statsgjeld dei skulle ta ansvar for. Rest-Jugoslavia vart sett på sidelinja i denne forhandlingsprosessen. Det var ikkje slik at IMF under EU og USA sin innverknad avgjorde å tildele Rest-Jugoslavia ansvaret for all statsgjelda. EU si rolle i denne situasjonen var likevel konfliktskapande ved å stimulere Bosnia til å lausrive seg. Dette var innleiinga

til den blodigaste fasen av krigen. Men det er ikkje gjeve at EU vil opptre like generøst overfor medlemsland som ein gong i framtida vil ønskje å lausrive seg frå unionen utan å ta med seg del av ei felles statsgjeld som landet meiner at det i realiteten er andre land som har påført unionen.

Korkje EU eller forløparane har på noko tidspunkt fungert dempande på enkeltmedlemmer sine militære operasjonar i andre land.

Førestillinga om union som noko fredsskapande står i grell kontrast til våre eiga historiske røynsle i Noreg. Det var etableringa av den politiske unionen med Sverige som førte til at Noreg og Sverige kom i krig i 1814, og det var ønsket om oppløysing av unionen frå norsk side som førte oss på randa av ein ny krig i 1905. Men ein viktig grunn til at oppløysinga av unionen likevel gjekk fredeleg for seg, var at han i utgangspunktet var sær laus. Det var først og fremst tale om ein utanrikspolitisk union, ikkje ei samanveving av økonomiske og politiske institusjonar på nivå med det EU etablerer. Den vellykka unionsoppløysinga har ført til at nordmenn og svenskar i dag oppfattar kvarandre som brorfolk som røystar på kvarandre i Grand Prix og som berre konkurrerer med kvarandre i langrennssporten. Medan fred mellom Tyskland og Frankrike etter andre verdskrig har heilt andre årsaker enn etablering av ein politisk union, kan vi nokså klart sjå at unionsoppløysing har skapt grunnlaget for stabil fred mellom Noreg og Sverige i godt over 100 år. Den beste vona for fred i Europa og verda er at EU kan oppløysast på tilsvarende fredeleg vis, før det er for seint.

Fascismen før og nå

ERIK DOKKEN

Å studere fascismen i dag er ikke lengre bare noe man bør gjøre av historisk nysgjerrighet, dessverre er fascismen for fullt tilbake på banen som en reell trussel. Høyreekstreme holdninger er i fremgang over hele Europa og i viser seg i økende grad gjennom dannelsen og veksten av partier og organisasjoner som enten er direkte fascistiske, eller som oftere tar formelt avstand fra fascismen, men likevel bærer med seg sentrale fascistiske trekk. Fascismens fremvekst i mellomkrigstiden var i stor grad en reaksjon på den økonomiske krisen på denne tiden, og sånn sett er det forståelig hvorfor fascismen er i fremvekst nå som verden igjen opplever en kapitalistisk krise, som ligger an til å bli enda verre enn noen tidligere krise. Sammen med kampen om å mobilisere mot den kapitalistiske krisen og imperialistiske kriger, er kampen mot denne nyfascismen derfor en av våre viktigste oppgaver. For å kunne føre denne kampen er det viktig å se litt på fascismens historie for å se hva denne ideologien faktisk gikk ut på, hvorfor den appellerte til folk, og vise hvordan den er lik dagens høyreekstreme bevegelser, som for å vinne støtte gjerne påstår at de selv er imot fascisme og nazisme

Oppgjøret etter 1. verdenskrig og fascismens oppstand

Selve ordet fascisme oppstod i Italia og det var også her fascismen først vokste fram. Benito Mussolini dannet en fascistisk organisasjon allerede i 1914, men det var i den krisepregede mellomkrigstiden at partiet vokste og tok makten i 1922. Senere tok liknende høyreekstreme bevegelser makten i en rekke andre land, blant annet i Ungarn, Spania, Portugal, de baltiske statene og selvsagt i Tyskland, der den mest ekstreme formen for fascisme – nazismen – vokste fram.

De fascistiske, nazistiske og høyreekstreme bevegelserne som vokste fram i de europeiske

landene i mellomkrigstiden var i noen tilfeller inspirert og påvirket av hverandre, men for det meste vokste de frem på egenhånd og hadde sine særpreg i hvert enkelt land. Vi kan likevel finne mange nok fellestrekk til å samle dem inn under fellesbetegnelsen fascisme. Dette er viktig, for når vi sammenligner disse fellestrekkene med høyreekstreme organisasjoner og partier i dagens Europa – som påstår at de tar avstand fra fascisme og nazisme – ser vi at de bærer med seg mange av de samme grunnsteinene. Dette kommer jeg tilbake til senere

Fascismen vokste frem i en periode som var sterkt preget av økonomiske og politiske kriser, samt bitterhet og kynisme etter den grusomme første verdenskrig. Mange hadde mistet troen på de gamle politiske styreformene etter den enorme krigen der så mange hadde dødd i en krig som på mange måter virket helt meningsløs. Krigsoppgjøret skapte også mye nasjonal harme, nye grensetrekninger og ønsket om hevn. De høyreekstreme bevegelsene vant støtte gjennom deres løfter om å rette på urettene mot landene deres etter første verdenskrig. Nazistene skapte en myte som gikk ut på at tyskerne egentlig ikke hadde tapt krigen militært, men at de hadde blitt dolket i ryggen av jøder og bolsjevikere, som tvang Tyskland til å inngå en ydmykende fredsavtale. Gjennom Versaillestraktaten (fredsavtalen etter 1. verdenskrig) måtte Tyskland ta på seg skylden for krigen, gi fra seg alle koloniene sine, ca. 10% av sine landområder, og befolkningen måtte betale enorme krigsskadeerstatninger og fikk sterke begrensninger på hæren sin. Tyskerne mente denne fredsslutningen var grovt urettferdig, og med rette. Det kan vanskelig sies at Tyskland alene skulle bære skylden for første verdenskrig, og kravene mot dem var brutale. Dette skapte enorm harme i Tyskland, og i en periode der nasjonalismen stod så sterkt skapte det grobunn for høyreekstremisme.

Fascismen har et pompøst estetisk uttrykk, men det ender alltid i fordervelse og fornedrelse også for dens egne tilhengere.

Bildet til venstre viser Benito Mussolini (midten) og andre svartskjorter under marsjen til Roma der de overtok statsmakta i 1922.

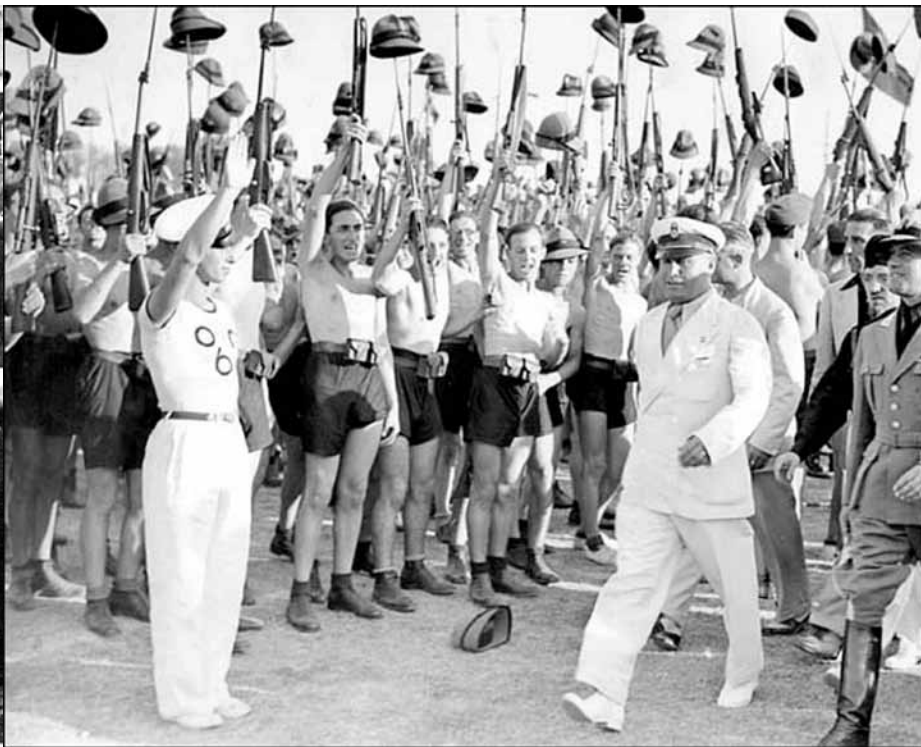
Bildet i midten viser Mussolini som inspirerer fascistisk ungdom i 1935.

Under: Mussolini (nr. to fra venstre) og andre ledende fascistere drept av italienske partisaner april 1945.

Men det trengte ikke å ligge noen så stor urett i bunn for at fascistene kunne vinne støtte på nasjonalfølelsen til sine innbyggere. Italia hadde f.eks. vært på de seirendes side under krigen, så her skulle man tro det var en annen stemning. Men her følte mange at Italia ikke hadde fått det seiersbyttet de fortjente, og dette spilte Mussolini og fascistene på. Den økonomiske krisen ga grobunn for fascismen.

Minst like viktig som nasjonalismen og ønsket om hevn var imidlertid den økonomiske krisen i mellomkrigstiden. Første verdenskrig hadde utarmet alle de europeiske landene, nesten all produksjon hadde blitt rettet inn mot krig og landene hadde tatt opp store lån. Med børskrakket på Wall Street i 1929 ble den økonomiske situasjonen kraftig forverret og millioner av mennesker ble kastet ut i arbeidsledighet og nød. Dette førte naturligvis til at folk mistet troen på det rådende system, kapitalismen. De gamle politiske lederne klarte ikke å løse problemene, og stadig skiftende regjeringer gjorde bare situasjonen mer kaotisk. Under disse forholdene var det mange som søkte etter alternativer til det kapitalistiske og borgerlig-demokratiske systemet. Arbeiderklassen søkte til de sosialistiske og kommunistiske partiene. En del av borgerskapet og bøndene holdt seg til sine tradisjonelle konservative, liberale eller religiøse partier. Men en stadig større andel av småborgerskapet og funksjonærene (middelklassen) i byene og bøndene på landsbygda følte seg fanget mellom kapitalistene som truet deres eksistensgrunnlag på den ene siden, og en arbeiderklasse som de følte skapte kaos gjennom sine streiker, og fordi de fryktet sosialistiske revolusjoner. Det var disse menneskene som kom til å utgjøre kjernegrunnlaget til fascistene. Fascistene kunne trøste disse samfunnsgruppene med at alt det dårlige i samfunnet ikke var deres skyld,

det var skylden til onde krefter i utlandet i allianse med indre sabotører og landssvikere, som andre stormakter, internasjonale finanskrefter og kapitalister og ikke minst den konspiratoriske kommunismen og internasjonal arbeiderbevegelse. For nazistene var det ikke minst jødene, som ifølge dem styrte både kapitalismen og kommunismen, som ble de nyttige sydebukkene som de høyreekstreme kunne bruke for å avlede oppmerksomheten fra de virkelige samfunnsproblemene. Fascismen lovet også at de ville eliminere de indre fiendene, få slutt på den økonomiske krisen og klassekampen og samle nasjonen under et stabilt styre.

I tillegg til disse mellomlagene i samfunnet fikk fascismen etter hvert støtte blant de rike. I begynnelsen mislikte nok mange kapitalister fascistenes bruk av sosialistisk retorikk og appeller til arbeiderne, men etter hvert så de hvilken nytte fascismen kunne være: De fikk beholde sine private eiendommer og slapp å forholde seg til fagforeninger, streiker, og trusselen om revolusjon. I både Italia og Tyskland var det også de tradisjonelle elitepartiene på høyresiden, som kapitalistene gjerne hadde støttet tidligere, som hjalp fascistene til makten. Det er viktig å huske at både Mussolini og Hitler kom til makten gjennom lovlige midler; Mussolini krevde makten i Italia, men han tok den ikke, han ble gitt den av kongen i Italia, og de andre høyrepartiene godtok å inngå i en samlingsregjering med fascistene. Deretter tok Mussolini gradvis mer kontroll, helt til han hadde all makt selv. I Tyskland hadde nazistene betydelig valgoppslutning. Etter utallige regjeringskriser og nyvalg fikk nazistene 13,7 millioner stemmer, 37% valgoppslutning i 1932. Den konservative presidenten Hindenburg utpekte Hitler til rikskansler i en samlingsregjering med andre høyrepartier. Disse håpet at de kunne kontrollere og bruke Hitler, men tok grundig feil. Hitler brukte Riksdagsbrannen i februar 1933 som påskudd til å in-

nføre unntakstilstand, oppheve pressefriheten og forby kommunistpartiet. Deretter fulgte en gradvis innskrenking av demokratiske rettigheter, helt til nazistene tok full kontroll over staten.

Til nå har jeg skrevet en del om hvilke forhold fascistene spilte på for å vinne makt i mellomkrigstiden. Nå vil jeg gå litt mer i dybden å se på enkelte sentrale deler av ideologien.

Fascismen – en reaksjon mot opplysningstankene

Om man skal oppsummere fascistisk ideologi i kortest mulig ordelag kan man ta utgangspunkt i følgende sitat fra nazistenes propagandaminister Josef Goebbels «Vi skal utradere året 1789 i europeisk historie.» Med dette siktet han til den franske

revolusjon og opplysningstankene. I den franske revolusjon gikk folk til opprør mot det gamle føydale samfunnet, der mennesker var delt inn i stender med ulike rettigheter, der blind religiøs tro undertrykte rasjonell tenkning og fornuft, der folk ikke hadde noen form for medbestemmelse eller politiske og juridiske rettigheter. Med opplysningstankene

kom ideene om likhet mellom alle mennesker, menneskerettigheter, rettsstat og demokrati til uttrykk, og etter lang tid og harde kamper ble de også rådende i store deler av den vestlige

verden. Kommunismen kan ses på som en videreføring av disse tankene, fordi vi i tillegg til formelle like rettigheter vil ha reell økonomisk og sosial likestilling og likhet på tvers av etniske og kjønnsmessige skiller.

*«Vi skal utradere
året 1789 i euro-
peisk historie.»*

Den ungarske garde
Foto: Erik Adam Klausz

Men fascismen var altså en reaksjon mot dette. De mente disse tankene var destruktive og skadelige for samfunnet, og gikk imot den naturlige orden med den sterkeste rett. De mente mennesker var forskjellige og derfor burde ha forskjellige rettigheter: Noen mennesker var ment til å være herskere, andre måtte underkaste seg. Menn skulle arbeide og krige, kvinner skulle føde barn og passe hjemmet. De "svake" i samfunnet (f.eks. fysisk eller psykisk utviklingshemmede) måtte lukes ut for å holde samfunnet sterkt. Nazistene delte også menneskeheten inn i ulike raser med ulike rettigheter. Den ariske rasen var øverst på rangstigen, det slaviske folk var undermennesker som kunne brukes som slaver, mens jøder og sigøynere var direkte skadelige og måtte utdrives fra samfunnet.

Nasjonalisme og rasisme

Et viktig fellestrekk for alle de fascistiske og høyreekstremer bevegelsene i mellomkrigstiden var at de hadde en ekstrem og aggressiv nasjonalisme. Et typisk trekk var at man mente sin nasjon var under angrep, at det var noen krefter i samfunnet som prøvde å ødelegge nasjonen innenfra. Det var ofte jøder eller kommunister/sosialister, gjerne i kombinasjon (for eksempel, den jødisk-bolsjeviskiske konspirasjon). Nasjonen var den viktigste enheten og måtte styrkes både gjennom å eliminere indre fiender, få alle indre konflikter, deriblant klassekamp, til å opphøre, og styrke nasjonen sin utad gjennom militær opprustning og ofte også med ambisjoner om å ekspandere.

Nasjonalismen til de høyreekstremer benytter også i stor grad historien til sin nytte. De skapte myter om en gammel storhetstid som

de ville strebe etter å vinne tilbake: nazistene så til middelalderens teutonere og til Det tyske keiserriket på Otto von Bismarks tid, italienerne så til Romerriket og de norske nazistene så til vikingtiden.

Hvordan er det med de høyreekstremer i dag? Stort sett det samme: nynazister ser tilbake

At rase har blitt erstattet av kultur som begrunnelse for diskriminering er likegyldig, for begge fordommene er menneskeskapte.

på det tyske keiserriket og Hitlers Tyskland som idealer, Vigrid hyller fortsatt vikingtiden, Nasjonalbolsjevikene i Russland hyller merkelig nok også Sovjetunionen, som de anser som Russlands storhetstid. Og sist, men ikke minst, den norske høyreekstremer masse-morderen Anders B. Breivik, hyller

Tempelridderne som han påstår forsvarte Europa mot muslimer.

Når det gjelder fiendebildet er det også stort sett det samme, men med noen mindre justeringer blant deler av den ekstreme høyresiden. For noen av de høyreekstremer, er fiendebildet akkurat det samme: sosialister, jøder og kapitalister samarbeider om å ta over verden. For andre har imidlertid jødene blitt erstattet av muslimer. Men grunnlaget er nøyaktig det samme: Muslimene har en bevisst plan om å ta over de europeiske landene, innføre sharia og utrydde vestlig kultur. Sosialister i regjeringen, i mediene, i skolene, og i samfunnet i sin helhet er med på konspirasjonen; de hjelper muslimene med sin onde plan om å ta over verden. På denne måten er sosialistene landssvikere og fiender. Konsekvensene av denne tankegangen kom tragisk til uttrykk 22. juli i fjor.

Dagens rasisme

Selve rasismen har også forandret seg noe hos de moderne høyreekstremistene. Før var rasismen mer det begrepet faktisk betyr, nemlig at

man mente menneskene var delt inn i ulike biologiske raser med egne medfødte egenskaper. Noen høyreekstremer opprettholder denne tankegangen også i dag, men den dominerende formen for rasisme i dag går på kultur framfor rase. Selv om dette kan høres mer spiselig ut, fordi folk i teorien kan forandre kultur og dermed slippe forfølgelse, er det ikke slik i praksis. Man ser raskt at de nye rasistene stempler alle de mener tilhører en bestemt gruppe, uavhengig av hva disse personene mener selv. F.eks. blir alle med arabiske eller afrikanske navn eller utseende sett på med skepsis, uavhengig om de er praktiserende muslimer, kristne, eller ateister. I Norge finnes praktisk talt ingen ekstreme muslimer, ingen betydelige grupperinger som vil innføre sharia. Likevel er tanker om at muslimer flest faktisk ønsker å erstatte norsk kultur og demokrati med islamsk diktatur skremmende utbredt blant befolkningen.

At rase har blitt erstattet av kultur som begrunnelse for diskriminering er likegyldig, for begge fordommene er menneskeskapte. Bare fordi nazistene betegnet jøder som en rase, mens dagens rasister betegner islam som en kultur, er prinsippet det samme: en stor gruppe mennesker blir kollektivt tillagt bestemte meninger og egenskaper og diskrimineres på grunnlag av det.

Rasismen i dag er langt farligere enn det mange forstår. Selv om mange antirasister har påpekt likhetene mellom antisemittismen i mellomkrigstiden og muslimhatet i dag har dette synet blitt kritisert av andre. Noen mener at det er uhørt å sammenligne det som skjer med muslimene i dag med masse-mordet mot jødene. Men det er viktig å huske at jødene heller ikke bare ble drept med engang nazistene kom til makten; det begynte i det små. Først ble jødene som gruppe kollektivt anklaget for alle problemene i samfunnet. Deretter ble de utsatt for særskilt lovgivning, diskriminering på arbeidsplasser, skoler og ellers i det offen-

*Men det er like viktig å
påpeke slike fascistiske trekk
i større partier, for i min
mening er det her den største
fascistiske trusselen ligger,
ikke hos de små politiske
grupperingene som er åpne
fascistiske og rasistiske.*

English Defence
League demonstrerer
Foto: Rude Czech

tlige rom, vold på gatene og angrep på jødiske butikker osv. I neste omgang ble jødene arrestert og sendt til konsentrasjonsleire. I begynnelsen var heller ikke konsentrasjonsleire ment som rene dødsleire. Det var faktisk en diskusjon blant nazistene om hva som skulle gjøres med jødene, og det forelå bl.a. planer om å sende de til Madagaskar eller langt østover i Russland for å kvitte seg med dem. Det var først da disse løsningene virket umulige å oppnå, antall jøder i fangenskap ble så store og krigen ble mer brutal at nazistene gikk inn for den «Endelige løsningen» om å utrydde jødene på Wannsee-konferansen i 1942.

Det viktige poenget her er altså at folkemord starter ikke bare ut av det blå, det bygger seg gradvis opp. I forkant av nærmest alle folkemord har det foregått en lengre prosess der man demoniserer og umenneskeliggjør fienden, en nødvendig forutsetning for å kunne drepe dem. Det er nettopp dette vi er redde for at skjer i dag, og det er derfor det er så viktig å gripe inn nå, i begynnelsen, før prosessen kan gå lengre. I dag blir muslimer kollektivt beskyldt for en rekke samfunnsproblemer, de opplever diskriminering og demonisering. Mennesker som ønsker – samt partier som oppfordrer til – særskilt lovgivning mot muslimer (og nå også romfolk) er urovekkende stor. Steget videre til internering og eventuelt drap blir deretter ikke så lang.

Den fascistiske trusselen i dag

Fascismen fikk naturlig nok et svært dårlig rykte etter 2. verdenskrig, og heldigvis har dette spilt en viktig rolle i å holde nede høyreekstremismen i lang tid. I de siste årene ser det dessverre ut til at denne effekten ikke lengre gjelder. Delvis fordi en del mennesker faktisk har begynt å se mer positivt på den gamle nazismen og fascismen, men aller mest fordi dagens høyreekstreme har klart å dekke deres

sanne karakter og likheter med den gamle fascismen. Måten rasismen har endret seg har jeg allerede nevnt. Et annet, svært enkelt, triks er at dagens høyreekstreme rett og slett bare sier at de tar avstand fra nazismen og sammenlikner gjerne nazismen og kommunismen som totalitære ideologier de tar avstand fra. Både SIAN, ABB, Norgespatriotene og store partier som Sverigedemokraterna fordømmer formelt nazismen. Men når man setter seg inn i hva de faktisk står for ser man at de deler noen av de mest grunnleggende fascistiske trekkene. Og skremmende nok kan man også ta med FrP under de fleste av disse punktene:

Fremmedfrykt og stempeling av en bestemt gruppe mennesker som fiender av nasjonen og vestlig kultur. Troen på at mennesker som tilhører bestemte nasjonaliteter, kulturer eller raser blir nærmest medfødt med bestemte egenskaper og dermed må forskjellsbehandles. Stempeling av den politiske venstresiden og påståtte «sosialister» som nærmest landssvikere som støtter muslimene i å ta over landet, og som ellers kjører landet i grøfta. Sterk fiendtlighet mot fagforeninger og arbeiderbevegelsen.

Tilhenger av orden i samfunnet gjennom mer politi og strengere straffer. Stor tiltro til militæret og tilhengere av å bruke militæret offensivt.

Konservative verdier, redd for endringer, hyller det gamle og nasjonale, negativt innstilt mot homofile, kvinnediskriminerende osv.

Poenget her er ikke å si at FrP er et fascistparti for det er viktig at begrepet ikke blir utvannet. Men det er like viktig å påpeke slike fascistiske trekk i større partier, for i min mening er det her den største fascistiske trusselen ligger, ikke hos de små politiske grupperingene som er åpne fascistiske og rasistiske. Nynazisme, små høyreekstreme grupper og individer er absolutt en trussel, med tanke på terrorhandlinger og vold mot minoriteter og politiske motstandere. Men de utgjør ikke en betydelig trus-

sel når det gjelder mulighetene for å ta makten i samfunnet og faktisk føre land i fascistisk retning. Her er det de mer tilpasningsdyktige og «moderate» høyreekstreme partiene som utgjør den største trusselen. For selv om disse har mer moderate programmer og retorikk bærer de likevel med seg svært farlig tankegods, og fordi de er flinkere til å ordlegge seg «moderat» er de mer spiselige for folk og har dermed mulighet til å faktisk komme i maktposisjon. Når de først kommer hit kan de gjøre ekstremt mye skade, og det er også når de kommer hit de kan bevege seg i radikal retning.

For oss på venstresiden er det derfor viktig at vi stadig er på vakt. Vi må fortsette å kjempe mot den åpne rasismen og fascismen, men også kaste lys over de store høyresidepartiene, og avsløre deres fascistiske trekk. Vi må også drive med holdningsarbeid, for det er folks fordommer og feilplasserte sinne som skaper grobunn for de høyreekstreme partiene. Særlig her i Norge har det nærmest blitt allment akseptert å dømme hele folkegrupper kollektivt og opptre negativt overfor dem. Det er viktig å advare om konsekvensene av dette.

Det er mange likhetstrekk mellom mellomkrigstiden og tiden vi lever i i dag, med tanke på de store og stadig voksende økonomiske skillene, imperialismen, den økonomiske krisen og veksten av høyreekstremismen. Men det som er skumlest av alt er den ene store forskjellen mellom nå og da, nemlig at veksten på den ekstreme høyresiden ikke blir kompensert av noen vekst på den radikale venstresiden, hos de som virkelig kan motsette seg fascismen og som har en virkelig løsning på dagens krise. Årsakene til dette er kompliserte, men det er svært viktig at vi klarer å løse dette, for uten en slagkraftig venstreside for å løse dagens økonomiske og politiske kriser, og hindre fascismens vekst, går vi mørke tider i møte.

UTØYA-DRAPENE EN FØLGE AV ANTI- KOMMUNISMEN

AV ÅGE FJELD, TIDLIGERE TYSKLANDSFANGE

I saken mot massedrapsmannen Anders B. Breivik ble dennes personlighet overfokuset, mens den brutale nazi-ideologien og anti-kommunismen som har påvirket ham neglisjeres.

Fordi de nye generasjoner har et subjektivt bilde av vår nære før- og etterkrigshistorie, gir saken mot Utøya-morderen er en unik mulighet til å avsløre høyreekstremismen og nazistisk ideologi som instrumenter i den internasjonale klassekampen. Våre medier og politiske elite er så ensidig orientert at de ikke forstår dette, eller enda verre; de forstår, men fortier realitetene for å skjerme nyliberalismen. Dette nødvendiggjør en repetering av Europas historie i det siste århundret:

Etter at det tyske storborgerskap på lovlig vis hadde gitt Hitler regeringsmakta, opprettet han sitt eget partis førerdiktatur og opphevet alle demokratiske institusjoner. Den 3. kommunistiske internasjonale Komintern, karakteriserte da fascismen/nazismen som borgerskapets utveg når de ikke lenger kan opprettholde sin makt/privilegier ved en demokratisk parlamentarisme. Revolusjonære tendenser i hele Europa på grunn av krisen, oppildnet av Oktober-revolusjonen, bidro til at det fra 1922 og fram til 1939 ble opprettet fascistdiktaturer rundt i Europa: Italia, Spania, Portugal, Østerrike, Albania, Kroatia og sterkt høyreorienterte diktaturer/regimer i Ungarn, Romania, Estland, Lettland, Litauen, Polen og Finland. Nær alle disse deltok på Hitlers side i det militære overfallet på Sovjetunionen i 1941. Men bortsett fra Spania og Portugal kvittet man seg med disse diktaturene i 1945.

I USA lå slike fascistiske tanker latent hos den herskende klasse og etter at president Roosevelt døde, kom disse kreftene til å utvikle seg voldsomt. Men sjøl om den herskende klasse der kunne opprettholde

sitt regime ved parlamentarisme, - har USA gjennom CIA organisert og bidratt til kupp og opprettelse av høyreekstremer diktaturer over hele verden (ifølge Dagsavisen 23.2.2006: 24 kriger, 12 kupp og 35 attentater), og der massedrapene i Vietnam, mordet på Allende og drapene på over 500 000 kommunister og venstreorienterte i Indonesia er de verste, men etter hvert lite kjente.

Høyreekstremismen/nynazismen i seinere tid

Etter Margareth Tatchers og Ronald Reagans høyrebølge i 80-årene, så vi igjen tendenser til nynazisme, men ettersom mange da enda husket minnene fra Hitler-tida, fikk denne liten grobunn. I dag lever det svært få tidsvitner, og etter finanskrisa som viste at kapitalismen ikke mestrer sine innebygde motsetninger, - skal sosialismen som det historiske alternativet kriminaliseres. Massemediene, som etter hvert ble kjøpt opp av spekulanter, og som er basert på maksprofitt, - vil få denne begrenset ved planøkonomi og mer offentlig eie. Slik har den herskende klasse samordnet sin anti-sosialistiske kampanje, der kommunister og sosialistiske land framstilles som djevelske og verre enn nazisme.

Reagans inndeling i onde og gode, hører heime i denne kvasi-religiositeten og den driver muslimer og kristne i døden som martyrer og verdensfrelser. Mens ABBs nære meningsfeller Mussolini og Hitler hadde en mimikk som antydte former av galskap, har A.B.Breivik hittil gitt inntrykk av å ha sin argumentasjon under kontroll. Men for alle er anti-kommunismen et minste felles

multiplum. Dette kom til uttrykk i manifestet ved at han skriver at kommunister må drepes, mens muslimer bare skal utvises. Sin anti-kommunisme presenterte han når han ringte politiet fra Utøya, - kanskje for å vinne sympati blant disse? I begge sine fiendekategorier har ABB dessverre mye sympati, - ikke minst blant ensidig påvirkete yngre mennesker, - og internasjonalt også innen politi og militærvesenet.

Hitlerbakmennenes etterkommere støtter nynazismen

Om prøyssernes nederlag for vestmaktene etter 1. verdenskrig var tungt å fordøye, ble nederlaget for de slaviske Untermenschen i øst etter den 2. verdenskrig uutholdelig. At mange vesttyske nazister ble involvert i USAs nye kamp mot sosialismen, bidro til at den nazisme som skulle rives opp med røttene, i dag blomstrer som aldri før. Ved Helmut Kohls løfte om D-mark og blomstrende marker vant hans

Etter Margareth Tatchers og Ronald Reagans høyrebølge i 80-årene, så vi igjen tendenser til nynazisme, men ettersom mange da enda husket minnene fra Hitler-tida, fikk denne liten grobunn.

kristendemokrater valget i DDR og de fikk en gjenforening helt på kapitalismens premisser med store ulikheter og arbeidsløshet, og her fikk nynazismen fotfeste. Allikevel ble det tidligere enhetspartiet lenge en betydelig politisk kraft i det tidligere DDR.

Men etter at borgerskapet intensiverte kampen mot sosialismen, og ved trakassering av dennes tilhengere, har sosialistene tapt terreng. Og ikke minst fordi DDR søkes sammenlignet med og framstilles på linje med, eller verre enn nazismen.

Horribel sammenligning

Seriøse historikere viser til at sjøl om det

også forekom maktmisbruk i DDR og andre sosialistiske land, var dette brudd på de humane sosialistiske prinsippene, - mens råskapen i Hitler-Tyskland var i tråd den denne ideologiens menneskesyn og målsetning. Forfatterinnen Daniela Dahn som var opposisjonell i DDR, viser i sin bok "Wenn und aber" fra 2002, til de mange humane sidene der. Hun finner det absurd å sammenligne de relativt få tusener som mistet livet eller led overlast i DDRs 40-årige historie, med de 50 millioner som ble gasset i hjel eller ble myrdet på annen måte i de 12 årene de tyske nazistene herjet i Europa. Det er den bevisste historieforklarningen fra dagens Tyskland, som kommer til uttrykk ikke minst gjennom serier av dokumentarfilmer om flukt-tragedeier før Murens fall og drypp om Den røde armes overgrep, som skaper en hatefull anti-kommunisme som også er blitt dominerende i norske medier. Og denne har bidratt til den anti-kommunisme som formet drapsmannen på Utøya. Slik er det nødvendig å analysere ideologiene.

Marxisme/kommunisme kontra høyreekstremisme/nazisme

Da Marx skisserte sitt klasseløse samfunn, bygget han det ut fra utviklinga av tidligere formasjoner, som alltid ble mer progressive. Slavesamfunnet ble avløst av et mindre brutalt føydalsamfunn, som ble avløst av kapitalismen med større grader av frihet. Men også dette var preget av indre motsetninger, som bare kunne løses ved en demokratisk sosialisme. Den enkeltes frihet er avhengig av at alle har frihet, var utgangspunktet og forutsatte at alle var eiere/styrere av sin egen arbeidsplass. Samfunnet skulle være demokratisk også i økonomien. Det skulle bygge på vitenskap og derfor måtte alle religioner som bidro i undertrykkelsesprosessene bekjempes og menneskene måtte stole på egne og felles krefter.

Alle mennesker er likeverdige uansett rase og kjønn og utdanning og kulturaktiviteter prioriteres. Dette vil da gå ut over den herskende klasse som ville miste privilegier og makt. Derfor blir også sosialismen bekjempet desperat av disse. Ettersom de store massene ville ha fordeler, må det tapende mindretallet ta i bruk maksimal vold og terror for å beholde

hegemoniet. Derfor konstruerte man kunstige motsetninger og fascistoide ideologier måtte baseres på maksimal voldsbruk. På nær alle områder står, og for å bruke de forenklede begrepene "kommunisme" og "nazisme", - for helt motsatte verdier. Hitlers foraktet demokratiet og innførte et førerdyrkende diktatur, der kadrene ble utpekt fra toppen. De påberopte seg et kvasireligiøst syn der Gud (forsynet) hadde valgt germanerne (ariene) til å herske over andre mindreverdige raser. Han nedvurderte kvinnene og baserte næringslivet på privateiendom, ensrettet samfunnslivet og tillot ikke frie fagforeninger. Altså en politikk

med de trekk som dagens herskende klasse må ty til for å forsinke overgangen til et tidsmessig samfunn.

Den nye voldsdyrkinga

I marxismen og arbeiderbevegelsen var bevisstheten om egen sjøltillit og fellesskapsløsninger en avgjørende styrke. Men etter hvert som lønnstakerne tilkjempet seg bedre levekår, forsvant klassebevisstheten og de overtok borgerskapets tanker. De aksepterte at enhver er sin egen lykkes smed og den-sterkestes-rett-filosofien og etteraper USA-kulturen som er preget av banalitet og fysisk og psykisk råskap. Ved mobbing i skole og arbeidsliv og påprakking av religiøse myter tar man sjøltilliten fra menneskene, og dette bidrar til at hver 5. innbygger bruker nerveberoligende piller. Det politiske liv er i dag preget av karriere- og yrkespolitikere uten vyer om en fredelig og rettferdig verden. Ikke minst Arbeiderpartiet har misbrukt sine muligheter til å stoppe kapitalens maktmisbruk, og har bidratt mest til en økende politikerforakt. Denne feigheten blant politikerne, smitter på andre i samfunnet og feighet er også typisk for høyreekstremister. Partiet har ofte og i skjul tatt aktivt del i USAs stadige angrep på sosialistiske posisjoner rundt i verden, men uten å bruke USAs plumpe retorikk. Høyrefløy i Arbeiderpartiet har aktivt blandet seg inn i andre organisasjoner med pengestøtte til motstandere av sosialisme. Samtidig har det unnlat å ta opp kampen mot den brutale ny-nazismen, som velorienterte mennesker har sett utvikle seg med foruroligende fart over hele Europa.

Det politiske liv er i dag preget av karriere- og yrkespolitikere uten vyer om en fredelig og rettferdig verden.

Den 8.mai 1945 svor frigjorte tyske konsentrasjonleirfanger at nazismen skulle rives opp med røttene. Men noen hadde hatt sine tvil. På Tingvellir i 1942, ikke så lenge før har sjøl møtte døden over Berlin, skrev Nordahl Grieg det lange tankefulle diktet "Den menneskelig natur." som han avsluttet slik:

"Bli framfor alt ikke trette - som mennesker blir etter kriger - når grumset og griskheten kommer til syne i følge med motløsheten, det varme råtnende dyndet lagret av hundrede slektsledd hvor sinnet han krype til hvile og han som vi drepte kan oppstå."

Den menneskeforaktende plumpe nazismen, som vi i sjølforsvar drepte, - har stått opp igjen.

PS:

Høyreekstremismens framgang er foruroligende, og et tema for å offensivt å argumentere for det naturlige alternativet: En demokratisk sosialisme basert på en to-trinnsstrategi som innledes med grenseoverskridende reformer. En ny venstrevind synes å være under utvikling. Ikke bare i Sør- Amerika, der størstedelen av kontinentet inspirert av Cuba og Venezuela, er i ferd med å temme kapitalens makt, men også i Europa er det lyspunkter. Kypros har valgt en prokommunistisk president og i Hellas er venstrepartiene i stor framvekst. I Hviterussland har Lukasjenko solid støtte i folket. I Moldova manglet kommunistene en stemme i parlamentet for å få valgt sin presidentkandidat og ved valget i Ukraina i oktober øket kommunistpartiet fra 4,5 til 14,2% og ble landets 3. største parti. Det mest oppsiktsvekkende var regionalvalget i Tsjekia den 14. oktober, der kommunistpartiet fikk 20,4% og ble landets nest største parti like etter sosialdemokratene som ble størst med 23,6%. I to regioner ble kommunistene størst og fikk styringsansvaret etter avtale med sosialdemokratene. Disse fakta underslås i norsk presse, og i vårt rød/grønne NRK!

OM FINLANDS NÆRE HISTORIE

KÅRE WAHL, HAMMERFEST

Fra 1200-tallet var Finland hovedsaklig under svensk herredømme selv om russere og dansker tidvis prøvde å legge landet under seg. Men landet har hatt et visst indre selvstyre, bl.a. fikk det en riksdag i 1616 og et universitet i Turku i 1640. Men i 1809, etter Napoleonskrigene, ble Finland lagt under den russiske tsaren som et storfyrstedømme. De siste 10 årene før den russiske oktoberrevolusjonen i 1917 skjedde det en sterk russifisering i Finland. Men den 6. desember 1917 vedtok riksdagen at Finland skulle bli en selvstendig nasjon.

Mens oktoberrevolusjonen utfoldet seg, hvordan forholdt de russiske bolsjevikene seg til det vedtaket? Jo, Folkekommissærenes råd anerkjente omgående Finlands uavhengighet, og dette vedtaket ble overrakt den borgerlige statsminister Pehr Svinhufvud i Smolny den 31. desember samme år. Til stede i Smolny var Lenin og Trotsky. Den 26. desember skrev Stalin i Pravda:

«Folkekommissærenes råd kunne naturligvis ikke ha handlet annerledes. For hvis en nasjon gjennom sine folkevalgte krever anerkjennelse av sin selvstendighet, så må en proletarisk regjering, som handler ut fra prinsippet om å garantere folkenes rett til selvbestemmelse, gi sitt samtykke.» På denne tida var det borgerkrig også i Finland, der hvite sto mot røde, og Svinhufvud og Mannerheim var ledere for de hvite. De utmerket seg med stor brutalitet. Både Lenin og Trotsky kviet seg følgelig for å trykke Svinhufvud i handa.

I 1918 raste borgerkrigen videre i Finland. I tida 27. januar – 15. mai eksisterte det sågar ei rød regjering i det sørlig Finland. Denne regjeringa undertegnet den 1. mars en avtale med bolsjevikregjeringa som ga Finland en korridor (Petsamo) langs norskegrensa til Ishavet. Denne avtalen ble på russisk side undertegnet av Lenin, Trotsky og Stalin.

De røde tapte borgerkrigen. De hadde fått noe hjelp av russiske matroser som hadde desertert fra tsaren. De hvite hadde derimot en egen

arme med nesten 2000 jegersoldater og offiserer som var trent opp i Tyskland. I tillegg kom 13000 tyske soldater. Tyskerne tok først Hanko, og deretter Helsinki den 13. april. Våren og sommeren 1918 ble ei forferdelig tid med hvit terror. 7 000 - 10 000 røde ble vilkårlig henrettet og 10 - 13 000 svalt i hjel i fangeleirer. Den mest beryktede leiren lå utenfor byen Ekenäs sørvest i Finland.

I de nærmest følgende årene oppsto i høyreorienterte miljøer tanken om et Stor-Finland, dvs. man ville legge under

seg Øst-Karelen, Kolahalvøya og Finnmark. Den tanken ble ikke lagt død før etter Finlands nederlag i den 2. verdenskrig. Lappobevegelsen oppsto i 1929. Den var reaksjonær og grep til vold mot finske kommunister. I 1930 ble det etter press fra Lappobevegelsen dannet ei konservativ samlingsregjering med - av alle- Svinhufvud som statsminister. Det ble skrevet ut nyvalg, og den nye riksdagen forbød kommunistpartiet. I 1932 ble Lappobevegelsen oppløst etter et mislykket kupp der hæravdelinger marsjerte mot Helsingfors. Til gjengjeld ble det dannet et nytt parti, Fosterländska folkrorelsen, som bygde på nazistisk ideologi, men det fikk ikke noen stor innflytelse.

Den 24. august 1939 ble Vennskaps- og ikkeangrepspakten mellom nazi-Tyskland og Sovjetunionen underskrevet i Moskva. Den vakte bestyrtelse i den kommunistiske bevegelsen. Hvordan var det mulig? For her hadde jo Hitler i 1937 stemplet Sovjetunionens ledere som «en bande kriminelle jødebolsjevikere» og sagt at «Sovjetunionen var den største fare for menneskehetens kultur og sivilisasjon». Svaret er selvfølgelig at det hele var et skuespill, fra Sovjets side for å utsette krigen på sitt territorium. Ribbentrop, Tysklands utenriksminister, foreslo at pakten skulle gjelde i 100 år, Stalin 10 «for elles ville folk le av oss». Og da be-

givenheten skulle fotograferes sa Stalin: «De tomme flaskene må fjernes først for ellers vil folk kunne tro at vi ble fulle først og så underskrev pakten».

Med Finlands nære forhold til Tyskland var det ikke urimelig å anta at Finland kunne bli med i et kommende tysk angrep. Sovjet foreslo at Finland skulle avstå Det karelske nes, (som ikke er noe nes, men en landtunge mellom Finskebukta og Ladogasjøen grensende til Leningrad) i bytte med et dobbelt så stort område lenger nord. Det finske svaret ble nei. Dermed fulgte Vinterkrigen i perioden 30.11.39 - 13.3.1940. Sovjet tok dermed militært det området de ville forhandle seg til.

Tyskland angrep Sovjetunionen den 22. juni 1941 med 3 millioner mann. Fra Finland angrep 150 000 tyske soldater. Finnene selv hadde mobilisert en halv million mann som var oppsatt med nyinnkjøpt tysk krigsmateriell. Frontavsnitt ble fordelt mellom tyskere og finner. Finnene engasjerte seg igjen for et Stor-Finland, bl.a. tok de øst-Karelen som aldri hadde vært finsk. Men de angrep ikke i retning Leningrad. Mannerheim var igjen øverstkommanderende. Hitler dukket for øvrig opp for å gratulere ham på hans 75-årsdag 4. juni 1942. Finnene måtte igjen bite i gresset da Tyskland var i ferd med å tape krigen. 4. september 1944 ble en avtale om våpenstillstand undertegnet. 200 000 tyskere forlot Finland over Karasjøk og Skibotn. Det karelske neset inklusive Vyborg ble russisk, like ens den finske korridoren langs norskegrensa. Porkala-området på 300 kvadratkilometer sør-vest for Helsingfors ble leid ut som marinebase for Sovjet i 50 år, men i 1956 sa Sovjet opp den avtalen.

Under den kalde krigen prøvde Finland å holde et godt forhold til sin nabo og en slags nøytralitet mellom Nato og Warszawapakten, kalt Pasikivi-Kekkonen-linja. Det ble av Nato-pressen selvfølgelig utlagt som om Finland var utsatt for et utilbørlig press fra Sovjet. Finlands nøytralitet og Kekkonens plan for en atomvåpenfri sone i Norden er vel eksempler på det. Hvor utilbørlig det var, sett på bakgrunn av forholdet mellom de to land i forrige århundre, det er en annen sak.

Adolf Hitler og baron Carl Gustav Emil Mannerheim, Marskalk av Finland. Finland 1942, Foto: Wikipedia

Norge trenger en helt ny asylpolitikk

ELISABETH REEHORST

1. september var det et innslag i Verden på lørdag på Nrk om en overfylt fiskebåt som var gått ned i havet mellom Indonesia og Australia. Man hadde funnet overlevende, så man visste omtrent hvem som hadde vært med båten – det var flyktninger fra Afghanistan, Sri Lanka og Iran som skulle prøve å komme seg til Australia. Man regnet med at minst 100 var omkommet.

Hvorfor prøvde de å komme seg til Australia? Hvorfor kunne de ikke stoppet i Indonesia eller et annet trygt land de passerte? Var de ikke "bare" ute etter beskyttelse?

Denne hendelsen illustrerer det som er årsaken til at vi må få en ny asylpolitikk i Norge - for svaret er åpenbart "nei". Det betyr ikke at ikke behovet for beskyttelse kunne være stort, men når man utsetter seg for den enorme risikoen og de store utgiftene ved å reise så langt, er det en annen ting som er minst like viktig: Å prøve å få seg et verdig liv et sted der man kan forsørge en familie.

En svært forståelig og legal framtidssisjon.

Det er åpenbart at de som sikter seg inn mot Europa også har den drømmen. De ser ingen framtid i sitt eget land, og de ser heller ingen framtid i nabolandene. Siden det er nabolandene som alltid tar den største belastningen ved krig og katastrofer, kan de ikke alltid gi den beste hjelpen.

Det er ikke hvem som helst som kan ta slike sjanser som disse flyktningene tok – som tilsvarende den de som kommer til Norge ofte tar. Det er vanskelig å komme velberget gjennom "Schengenmuren", som er skapt for å beskytte Europa fra "de fattige hordene". Det er vanskelig å komme videre til Norge. Det er derfor åpenbart at det stort sett vil være de mest ressurssterke som kommer fram hit.

Dette er en styrke som vi i mye større grad må kunne benytte oss av – til alles fordel, uansett hva vi mener om "Schengenmuren". Den er et faktum vi ikke kan komme utenom, i alle fall ikke på mange år. Slik politikken vår er nå, behandler vi flyktningene som motsatt av ressurssterke. Vi prøver så godt vi kan å trykke dem ned, slik at vi kan synes tilstrekkelig synd på dem. Utgangspunktet blir da ofte det verst mulige – de utvikler en overlevelsesstrategi

som kan innholde både løgner og eventyrfortellinger i kampen for å få oppholdstillatelse i Norge. Løgner som seinere kan ødelegge et helt liv.

For en sløsing med menneskelige ressurser.

Det ligger også et annet faktum i bunnen for at vi må få en ny asylpolitikk. Vi er en rik del av Europa, en rik del av verden, og det gir oss visse forpliktelser. Folk som kaller seg sosialister kan umulig støtte vår regjeringens udokumenterte behov for å prioritere "innvandringspolitiske hensyn" framfor menneskelige, som paradoksalt nok oftest også betyr økonomiske hensyn. Ingen forskning har kunnet bevise at det kommer flere asylsøkere til et land på grunn av at flere får oppholdstillatelse. Ved innstramming vil det ofte komme tilsvarende flere til nabolandet, slik vi ser f.eks i forbindelse med enslige mindreårige. I 2009 kom 2000 slike til Norge. Så strammet vi inn – de som kommer, kan få bli her til de er 18 – da må de ut om de ikke kommer gjennom nåløyet til å få asyl. Dette har antakelig vært hovedårsaken til at det i fjor bare kom 858 til Norge, men at strømmen til Sverige økte kraftig. I fjor var det 2637.

Men det var neppe færre som reiste fra Afghanistan, der de fleste av disse i dag kommer fra. Det var neppe færre som flyktet fra Irak i 2007 heller, sjøl om Sverige fikk i stand en returavtale og derfor færre asylsøkere. De kom til Norge i stedet – inntil også Norge ordnet med en returavtale med det krigsherjete landet. Vi kan bare lure på hvor de da dro.

Forskjellene fra 2010 til 2011 – da flyktninger strømmet inn til Europa fra blant annet Libya, er enda klarere - gå f.eks inn på kart fra UNHCR, <http://www.unhcr.org/4e9beaa19.html>, side 11. Her ser vi at mens ankomster f.eks til Italia steg med 24 000, kom det til Norge 1000 - og til hele Norden 5000 - færre asylsøkere enn året før.

Verdens flyktningestrømmer kommer først og fremst fra land som utsettes for krig og katastrofe, og de som klarer å komme til Europa, ønsker primært å slå seg ned der de har en kontakt, et felles språk, et nettverk. All forskning viser dette.

Generell innvandring

Den totale innvandringen til Norge var likevel rekordhøy i 2011, 54 300 med ikke-nordisk statsborgerskap kom for å bo her. Nesten halvparten, 26 700, var arbeidsinnvandrere, og sju av ti av disse kom fra de nye EU-landene i Øst-Europa. I tillegg jobbet flere titusen derifra i Norge uten å slå seg ned her, på samme måte som minst 50 000 svensker, hvorav de færreste flyttet hit for lengre tid.

I 2010 var det totalt registrert 73 850 innvandringer og 31 500 utvandringer, netto 42 350, som var 1000 lavere enn i rekordåret 2008.

I 2011 kom det 16 200 på familiegjennforening, en økning på 1400 fra 2010; de fleste av dem til arbeidsinnvandrere fra Øst-Europa. Det kom 5200 asylsøkere – mot 6200 i 2010 – begge årene flest fra Eritrea, Somalia og Afghanistan.

En annen gruppe er de "utdanningssøkende". De utgjorde 4100 av de ikke-nordiske statsborgerne som kom i 2010, 5800 i 2011. En stor del av disse er filippinske kvinner som formelt kommer som au pairer, men som i praksis svært ofte er underbetalte og overarbeidete hushjelpere. Heldigvis ser det ut som om myndighetene er i ferd med å oppdage dette stygge eksempelet på utnyttning av billig utenlandsk arbeidskraft, slik at de vil stramme inn reglene.

Jeg har tatt med disse tallene for å markere at antallet mennesker som kommer som asylsøkere bare utgjør en mindre del av de som kommer hit. Men de utgjør en mye større del av de som blir boende her. En av årsakene til det er at de lenge ikke kan flytte ut av landet eller dra heim, uten at de mister retten til å komme tilbake. Som tallene over viser, var det 31 500 utvandringer i 2010. Det er svært få fra utenfor Europa i den gruppen, da et slikt valg for asylsøkere uten oppholdstillatelse automatisk ville blitt endelig. Dette i motsetning til europeere og folk med norsk statsborgerskap, som har større og større mobilitet. Mange reiser til andre land der de har familie og andre kontakter. Noen kommer tilbake, i perioder eller for lengre tid, noen aldri. Men de har muligheten til å velge, på en helt annen måte enn de asylsøkerne som ikke har fått sikkert opphold i Norge.

Foto: Rødt

Dette må vi også ta med når vi behandler asylpolitikken. Det kan være mange som i perioder kunne tenke seg å prøve om det f.eks. var bedre å leve sammen med familie i Storbritannia, men samtidig ha muligheten til å angre. Det er umulig slik det er i dag.

Hva vi bør forandre:

Folk som kommer hit for å søke asyl, blir først intervjuet av politiet. Der blir de registrert med personalia og litt til, og så blir de overlatt til et transittmottak. Noen vil antakelig ikke komme lengre – kommer de fra land vi ikke godtar asylsøknader fra, kan de bli returnert innen 48 timer. Det er OK etter min mening, slik situasjonen er i dag – en rask retur til f.eks. Serbia er vesentlig bedre enn årevis på mottak.

Ellers får de en helseundersøkelse og blir innkalt til et grundigere intervju hos UDI. Søknaden blir levert, og den begynner sin – ofte lange – vandring mot en avgjørelse. De blir overført til vanlige mottak, hvor de kan bli sittende fra 3 måneder til mange år, avhengig hvor hurtig prosessen utvikler seg.

UDI, som har et overordnet ansvar for alle – de i hovedsak privat drevne – mottakene, legger vekt på at de skal ha en ”nøktern standard”. Alle som har vært på et mottak, veit hva det betyr – ikke noe privatliv. Lite å ta seg til, ikke penger nok til mer enn det strengt nødvendige. Shabby omgivelser. Uro.

Mens de bor der, har de rett på 250 timer norskundervisning, men i dag får de sjelden arbeidstillatelse, slik de gjorde for få år siden. Dette fordi en arbeidstillatelse i noen tilfelle har vært medvirkende til at folk har fått oppholdstillatelse på humanitært grunnlag. Det kan synes som om det er et poeng for myndighetene å gjøre asyloppholdet så vanskelig og isolert som mulig; bryte ned mennesket, slik at retur skal framstå som et godt alternativ

når de evt får avslag på søknaden.

Jeg går såpass i detaljer for å få fram at denne delen av prosessen er den som først og fremst må endres. Istedenfor å måtte gjøre seg mest mulig elendig for å ha muligheten til å komme gjennom det nåløyet som i dag er uhyre trangt, trangere enn svært mange land vi liker å sammenlikne oss med (Sverige f.eks. tar imot flere enn oss både ut fra folketall og BNP), burde asylsøkerne allerede på dette stadiet kunne velge et alternativ, ut fra foreliggende fakta:

”Du har klart å komme deg hit, du er antakelig et relativt ressurssterkt menneske; er du villig til å gjøre en arbeidsinnsats for å få oppholdstillatelse i Norge, istedenfor bare å sitte og vente? Eller tar du sjansen på å være blant de vi skal synes synd på og derfor foretrekker å sette deg ned og vente? Husk, da blir du brutalt satt på flyet ut hvis du får avslag!”

Det er sjølsagt inhumant å gi en asylsøker en slik valgmulighet bare én gang. Noen vil i første omgang velge å gå gjennom asylsøkerprosessen, men kanskje seinere få seg en jobb og angre, fordi det går lettere den veien. Sverige har valgt å gjøre dette til en regel – alle leverer søknad og kommer i første omgang til et asylmottak – som i Norge. Men alle får arbeidstillatelse hvis de kan skaffe seg jobb, og de som har jobbet i over et halvt år – og får et års tilsagn i tillegg – kan da få opphold som arbeidsinnvandrere, sjøl om de ikke er faglærte. Dette har de hatt siden 2008, og har ikke opplevd noe større rush av den grunn.

Men la oss ligge litt foran Sverige på dette området – la asylsøkerne få sjansen til å velge å registrere seg som arbeidsinnvandrere helt fra starten, med mulighet for på visse premisser å ombestemme seg underveis. Veit de at de har denne muligheten, trenger de ikke lyve eller fortelle historier. De kan ganske enkelt fullt ut beholde sin verdighet.

Vi kan hjelpe dem litt med bolig, jobb og nor-

skundervisning – det blir uansett uendelig mye billigere enn å ha dem på mottak i flere år, kanskje gjennom rettssaker, i tillegg til å gå gjennom hele det toårige introduksjonsprogrammet som de aller fleste med innvilget asylopphold går gjennom. Det er et bra program, men alle trenger ikke noe som er så omfattende. Noen har også svært godt av å måtte ordne opp sjøl, ikke overlate alt til myndighetene.

Kravet til å få oppholdstillatelse må da diskuteres. Jeg kunne tenke meg at myndighetene kontrollerte hvordan det står til etter ett år og etter to år. Hvordan ligger det an med jobb – med betaling av skatt, har de lært seg en del norsk? Kan de forsørge seg sjøl? Har de holdt seg på riktig side av loven?

Vi har i dag et krav om visse norskkunnskaper før de får en bosettingstillatelse, som er tilnærmet like verdifullt for de fleste som statsborgerskap. Foreløpig kan de klare seg med å vise til gjennomførte 250 norsktimer og 50 samfunnsfagtimer på et språk de forstår (dette er vedtatt utvidet noe), men i praksis – og etter min mening burde det bli obligatorisk, med unntak – dreier det seg oftest om å bestå minst Norskprøve 2, i alle fall muntlig. En nødvendig og gjennomførbar oppgave for de fleste.

Min klare mening er at de aller fleste av de som kommer hit og velger denne ”pakken”, med litt hjelp vil klare å bli sjølforsørgende, hvis det ikke settes for høye krav til dette. De som av en eller annen grunn ikke klarer det, tror jeg bare vil gi opp og forsvinne – antakelig til et annet land, der de har kontakter. I alle fall vil de i mye mindre grad enn nå gå under jorden eller langs Akerselva her i Norge, da de som er sterke nok til å leve sånn etter all sannsynlighet også vil være sterke nok til å leve legalt – hvis ikke vi har ødelagt dem underveis.

De som nå lever under jorden uten arbeidstillatelse, mennesker som utnyttes slik at systemet vårt undergraves og de sjøl ødelegges, må sjølsagt få amnesti. Her skal alt opp i dagen.

For å slippe å få de som kommer hit som om-

Bjørnebekk asymottak. Foto: Utlendingsdirektoratet

reisende kriminelle - de som søker asyl for å kunne bli her en stund - kan man tenke tanken om delvis lukkede mottak. Dette ut fra at behandlingen av søknader antakelig kommer til å gå svært mye raskere hvis UDI slipper "halvparten" av søknadene. Da kan de kriminelle utelukkende bli behandlet som kriminelle, ikke asylsøkere.

Når det gjelder summen av innvandrere med oppholdstillatelse, vil noen tusen fra eller til i året være en dråpe i havet. Vi har like mye bruk for de som velger å bli arbeidsinnvandrere fra utenfor Schengen som de som kommer fra Øst-Europa. De har kanskje ikke den samme faglige bakgrunnen, men det må de evt kunne få her i Norge. De vil bli stabil arbeidskraft, kanskje ute i distriktene, som nå merker en stor tilstrømming av utlendinger som trives med å leve og jobbe der.

Men det krever en innsats også fra oss, på linje med den vi burde være forpliktet til å tilby enkeltpersoner som kommer fra Spania og Hellas for å få jobb. Vi må opprette mottakssentre, der de får adekvat hjelp - offentlige bemanningsbyrå kunne konkurrere med de private. Fagforeninger og Arbeidstilsynet etc må sjølsagt ha den samme omsorgen for dem som for andre arbeidsinnvandrere - antakelig blir det enklere, siden de blir kontrollert etter ett og to år.

I det hele tatt må arbeidslivets organisasjoner

Jeg vil ikke at bare mennesker vi synes synd på, skal ha en mulighet for å kunne få opphold her

bygges ut og forsterkes - det er de som først og fremst tar støyen ved den hurtige veksten i folketallet i Norge. Det er en viktig kamp - vi må prøve å unngå et todelt arbeidsliv i større grad enn det vi har i dag. Bemanningsselskaper er nok kommet for å bli, men de må være seriøse, og bruken av midlertidige kontrakter har antakelig nådd et for høyt nivå. Vi må dessuten hindre oljesektoren i å gli fra alt annet arbeidsliv når det

gjelder lønn.

Men det er destruktivt å tenke at vi må stoppe veksten - den vil fortsette så lenge vi har en økonomi og et arbeidsliv som gjør at vi trenger arbeidskraft. Vårt medlemskap i Schengen er kommet for å bli - "maskinknusing" har aldri ført noe godt med seg.

Reglene for familiejenforening er strenge - men etter min mening bør de være det. Et ekstra poeng ved å la flere fra fattige og konfliktfylte land få muligheten til å tjene penger her i Norge, er at vi veit at det overføres større summer direkte til familier i u-land på denne måten enn det den vestlige verden offentlig bevilger til u-hjelp. Arbeid i Norge holder liv i mange flere mennesker enn de som bor i Norge. Og hvis den som bor i Norge får en mulighet til å pendle heim av og til, er ikke det nødvendigvis en dårligere løsning enn å dra hele familien opp med roten. Dette kan også

gjelde de som får innvilget asyl, ut fra familiens situasjon.

Det jeg vil, er først og fremst å leve i et samfunn der vi mottar og behandler mennesker som kommer hit, fra en veldig vanskelig bakgrunn, med verdighet. Jeg vil at myndighetene og det norske folket skal innse at vi - som et søkkrikt og velordnet land - har et ansvar, også ut over våre grenser. Jeg vil ikke at bare mennesker vi synes synd på, skal ha en mulighet for å kunne få opphold her, sjøl om de er så uheldige at de kommer fra utenfor Schengen. Jeg forventer god, gammeldags solidaritet.

Støtteaksjoner for Nathan og andre barn født og/eller oppvokst i Norge er i dag en nødvendig del av det å få folk til å våkne og se hvordan politikken vår fungerer. Men det er ikke nok - det burde være fullstendig irrelevant om det å vende tilbake til Etiopia, Bosnia, Irak eller hvor det måtte være, er farlig. Poenget er at menneskene bor her, de er en del av vårt samfunn, de har bidratt og vil bidra til samfunnet slik at vi til og med tjener penger på at de er her - i tillegg til den menneskelige siden av saken.

Liv har gått tapt, mange er blitt psykisk ødelagt på bakgrunn av vår kollektive redsel for "innvandringspolitiske konsekvenser". Det er strutsepolitikk å frykte noe så imaginært så sterkt at vi er villige til å ofre mennesker for prinsipper. Og det er enda verre når det aldri er dokumentert at disse prinsippene er i samsvar med virkeligheten.

Even Sandvik Underlid om utviklinga på Cuba

Even Sandvik Underlid (31) er tidlegare leiar for Bevegelsen for Sosialisme og forfatter av boka "Det nye Cuba - reisefortellinger" (Manifest forlag, 2012). Han har mastergrad i spansk og latinamerikastudier.

- Først av alt, gratulerer med boka *Det nye Cuba - reisefortellinger*! Det ryktast at ho allereie ligg føre i andre opplag. Korleis har mottakinga av ho vore i offentlegheita? Har du lykkast med å nysansere inntrykket av Cuba?

- Takk for det! Boka har berre fått positive meldingar i pressa så langt, og som du seier er andre opplaget alt lagt ut for sal. Det finns ikkje så mye annan oppdatert litteratur om Cuba på norsk, sjølv om det har skjedd mykje dei siste åra. I så måte kan det verke som om den har treft ein nerve.

Men sjølv om mottakinga har vore god, skal det godt gjerast å konkurrere med dei dominerande media. Forlaget har ikkje millionar til marknadsføring, så eg er avhengig av at lesarane spreier ordet.

- Cubanarane har nyleg fått letta restriksjonane på utanlandsreiser som ei av reformene som Raul Castro har tatt initiativ til. Korleis blir reformene mottekne av den vanlege cubanar?

- For dei fleste cubanarane var det ikkje teknisk umogleg å reise tidlegare, men det var dyrt og komplisert. I underkant av ein million cubanarar reiste til utlandet i perioden 2000 til august 2012. Av dei som søkte løyve til å forlate landet mellombels eller permanent fekk 99,4%

positivt svar. Eit stort fleirtal av dei som reiste i den aktuelle perioden, 87,2%, returnerte til heimlandet.

Inntil nå har det vore slik at cubanarar må ha ein skriftlig invitasjon frå utlandet og altså utreiseløyve. I tillegg er det nødvendig å ha gyldig cubansk pass og eventuelt visum. Frå januar 2013 vil det for dei aller fleste vere tilstrekkeleg med pass og visum. Ein kan dessutan opphalde seg i utlandet i inntil to år om gangen, mot 11 månadar som var hovudregelen tidlegare.

Ei anna viktig endring er at innreisereguleringane blir endra. For cubanarar som har blitt igjen i utlandet etter dei elleve månadane, eller som har dratt sjøvegen, har det ikkje vore sjølv sagt å få dra tilbake igjen. Dei fleste får reise til heimlandet på eit tidsavgrensa turistvisum, men da må ein først få innvilga statsborgarskap i eit anna land, noko som tar mange år. Å flytte tilbake for godt har ofte vore vanskeleg eller umogleg. Nå kan emigrantar søke om å vende tilbake permanent, og skal få svar innan 90 dagar. Før endringane blei gjeldande fekk immigrasjonsmyndigheitene inn tjue søknadar i veka, cirka tusen i året. Talet vil nok auke kraftig, særleg viss krisa i Europa fortset.

få visum for oss cubanarar».

Ein ting som er lite kjent i Noreg, er at USA har ein politikk som går ut på å trekke til seg høgt utdanna personell frå Cuba. Dei har eit program for å rekruttere cubanske legar på hjelpeoppdrag i utlandet, gje dei visum. I tillegg gjer ein opphaldsløyve til alle cubanarar som kjem sjøvegen og når amerikansk jord. Dei langt fleste drar av økonomiske grunnar, ofte blir dei henta i speedbåt mot betaling. Meksikanarar eller haitiarar har ikkje denne moglegheita. Handelsblokaden bidrar samtidig til å skape ein vanskeleg økonomisk situasjon på Cuba. Også i framtida vil folk av bestemte yrke kunne nektast pass eller fornying av dette, først og fremst for å forhindre

Etter kvart som dei historiske leiarane forsvinn, vektlegg ein meir at det er viktig med ein viss rotasjon i maktsfæren. Cuba innfører nå ei avgrensing på to femårsperiodar for alle politiske verv.

hjerneflukt.

- Trur du dei auka fridomane vil underbygge eller undergrave det sosialistiske systemet?

Vel, på den eine sida fjernar ein nå eit argument som ofte blei brukt mot systemet både i og utanfor landet, og folk vil antakeleg føle seg friare og meir vel. Folk som ikkje får visum til EU eller USA vil truleg legge skulda på landa i nord, slik andre latinamerikanarar pleier å gjere, i staden for å klandre egne myndigheiter. Det vil også framstå som noko latterleg at amerikanarar ikkje får lov til å reise til Cuba av sine egne myndigheiter, medan cubanarar i teorien kan reise kvar som helst i verda.

Staten kan framleis nekte folk pass dersom ein meiner at dei driv med undergravingsverksemd, eller sit på statshemmelegheiter som USA kan vere interesserte i. Og cubansk-amerikanarane som eventuelt flytter heim er ikkje nødvendigvis dei som er mest interesserte i politikk. Men reformene kan få økonomiske konsekvensar. Viss fleire drar til utlandet for å jobbe betyr det auka pengeoverføringar, som bør komme samfunnet til gode ettersom butikkar, hotell osv. er statlege, eller delstatlege. På den andre sida vil velstående cubanarar også bruke pengar i utlandet på ferie o.l.

- Kva inntrykk har du av tilhøva i

Foto: Marcos Amano

Men for å svare på spørsmålet ditt: Eg var i Havanna den 16. oktober, dagen reforma blei kunngjort. Alle var positive til endring, med visse atterhald: «Men vi har jo kunna reise tidlegare, det er berre at det var dyrt, så komplisert». «Dei fleste har ikkje råd til å betale for flybilletten uansett». «Nå vil sikkert EU og USA gjere det enda vanskelegare å

kommunistpartiet på Cuba? Tyder det at leiarskapet etter Fidel Castros lange regjeringstid gjekk over til veslebroren hans på at dei yngre generasjonane ikkje støttar kommunistane, eller står det yngre krefter klare når han må gje slepp? Kva vil tilhøve mellom partiet og statsmakta vere i framtida trur du?

- Eg kjenner ikkje det indre liv i kommunistpartiet, men endringane i samfunnet dei siste åra, tyder vel på en viss dynamikk internt i partiet. Det er jo den «leiane krafta» i samfunnet i følge grunnloven.

Den historiske generasjonen, det vil sei dei som deltok i revolusjonen i 1959, har ei spesiell stilling. Ein ser noko av det same i andre land med leiarar som deltok i frigjeringa frå koloniveldet, eller i ein nasjonal revolusjon. Her blir ofte leiarane sittande i mange tiår. Det er lett å klamre seg til makta når ein først har oppnådd legendestatus, har fått «legitimitet» gjennom ei historisk bragd. Mange føler at dei kjenner desse leiarane, det er folk som risikerte livet sitt for ei sak ein gong, og dei har styrt lenge. Nye kandidatar kan godt love ein ting, men gjere noko heilt anna viss dei får makta. Etter kvart som dei historiske leiarane forsvinn, vektlegg ein meir at det er viktig med ein viss rotasjon i maktsfæren. Cuba innfører nå ei avgrensing på to femårsperiodar for alle politiske verv.

Det manglar ikkje på yngre, dyktige folk i viktige verv, men det er ikkje alltid dei slepp til i toppembete. Og dei som slepp til er ikkje alltid dei best skikka, eller dei som best representerer befolkninga. Mange cubanarar seier at dei kunne tenke seg direkteval til presidentembetet.

Men, i så fall, korleis unngå at den som har størst økonomiske ressursar vinn fram? USA har i over hundre år brukt splitt-og-hersk-strategiar på Cuba, og dette vanskeleggjer også ei større grad av politisk mangfald, sjølv om fienden sin politikk også brukast som unnskyldning og kvilepute internt. Med fleire kandidatar kunne ein av dei godt love eit betre forhold til USA (og underforstått, innrømmingar som ville føre til ein slutt på blokaden). Ein del folk som i utgangspunktet vil ha eit sosialistisk system og ein uavhengig utanrikspolitikk, ville antakeleg likevel stemme på ein slik kandidat, fordi dei er leie av å tenke på kva dei skal ha på middagsbordet kvar dag, og ser på blokaden som eit hinder for eit betre liv. Det kunne bli som å stemme med ein pistol retta mot tinningen.

Akkurat nå forsøker cubanske myndigheter å skape eit skilje mellom partiet og dei folkevalde organa på lokalplan. På nasjonalt plan finnst alt eit slikt skilje, i teorien i alle fall.

Partiet, der cirka 7% av befolkninga er

medlemmer, utarbeider meir generelle, langsiktige planar. Regelmessig, antakelig kvart femte år, vil partiet nå holde ei rundspørjing i befolkninga. Her kan ein protestere, kome med innspel. Under ei slik rundspørjing i fjor blei mange av punkta i partiets arbeidsplan endra, bl.a. blei kravet om fjerning av reiserestriksjonar tatt høgde for.

«Viss Cuba ikkje hadde vore underlagt ein økonomisk handelsembargo, som har skapt så mange problem for oss, da ville det ikkje på Cuba (...) gi meining å ha berre eitt enkelt parti, berre eitt parti. Det er når vår suverenitet er trua at vi bruker eit slikt virkemiddel, som har fungert gjennom cubansk historie»

- Mariela Castro

Ein treng på den andre sida ikkje å vere partimedlem for å bli vald til nasjonalforsamlinga (eller til dei lokale parlamenta). Her blir ein vald som enkeltperson. Nasjonalforsamlinga bestemmer korleis ein best mogleg skal legge til rette for at partiet sine retningslinjer blir reflektert i lover og budsjett. Regjeringa bestemmer korleis politikken skal utførast. Idealet er at veljaren skal stemme på den kandidaten som er best eigna til å forvalte systemet, ikkje med utgangspunkt i personen sin politiske ståstad. Det finnst uansett ingen valkamp slik vi er vane med heime.

På kort sikt ser eg for meg at dette skiljet mellom parti og stat vil bli meir tydeleg. På lengre sikt tenker eg at det vil kunne komme ein debatt om heile den nåverande styringsmodellen, fordi folk ønsker meir politisk mangfald; men neppe for ein kvar pris, og ikkje ved å blindt kopiere andre land sine modellar. I teorien kunne ein sjå for seg mange vegar vidare: Ein kunne tillate opne fraksjonar i partiet, eller ein kunne la det gradvis smelte vekk og innføre eit nullpartisystem. Men kanskje er eit slags fleirpartisystem, som ikkje nødvendigvis må likne vårt eige, eit meir sannsynleg utfall på sikt.

Mariela Castro, dotter av Raúl, uttalte nyleg på CNN at «viss Cuba ikkje hadde vore underlagt ein økonomisk handelsembargo, som har skapt så mange problem for oss, da ville det ikkje på Cuba (...) gi meining å ha berre eitt enkelt parti, berre eitt parti. Det er når vår suverenitet er trua at vi bruker eit slikt virkemiddel, som har fungert gjennom cubansk historie».

- Er det rett å seie at den privatiseringa av statseigedom som går føre seg på Cuba i all hovudsak styrkar kooperativ og familiebedrifter eller har det og opna seg nye moglegheiter for nasjonale og utanlandske kapitalistar?

- Ja, i all hovudsak. På Cuba er det svært uvanleg at utlendingar får investere direkte. Derimot finnst nokre joint ventures der

staten styrer 51% og har siste ordet. Talet på joint ventures har gått ned snarare enn opp dei siste åra, sjølv om staten seier at den helst vil samarbeide med større og meir seriøse aktørar, så det er mogleg at den samla mengda investeringar har gått opp likevel.

På den internasjonale handelsmessa i Havanna i år, snakka cubanske myndigheter om at dei ønsker fleire utanlandske investeringar, det er ikkje første gongen dei seier det. Desse utspela kan godt vere taktiske: For å få fleire tilbydarar å velje mellom, for å gi eksisterande investorar inntrykk av ein økonomi som «opnar seg», eller for å legge press på USA. Viser Cuba vilje til endring, verkar det rart om ikkje USA kan lette på blokaden. Nokre gongar ser

endringane større ut i internasjonale media enn dei faktisk opplevast på Cuba. Investeringar i golfbaner, private utleigebustadar for utlendingar og i sukkerindustrien – i alle finnst ein sterk symbolverdi – kan skape inntrykk av ei større endring. Men bildet er ikkje eintydig. Det cubanske teleselskapet Etecsa hadde ca. 30% italiensk privat kapital inntil nylig, men staten eig nå heile selskapet. Ein har også fått oppretta ein del fleirstatlege verksemdar saman med Venezuela, dei «stornasjonale selskapa».

Uansett er Cuba eit fattig land og treng utanlandske investeringar for å ruste opp infrastruktur og produksjonsfasilitetar i mange sektorar. Spørsmålet er korleis dette går føre seg, og så langt har det skjedd på premissane til staten, ved at den i stor grad kontrollerer kva det skal investerast i, når og korleis det skal skje, skattlegging, tilsetjingar osv. Dette er ikkje spørsmål om planøkonomi eller marknadsøkonomi, men om graden av blanding, og om kva moglegheiter eit fattig land har.

- Har ein lykkast med å auke produksjonen og sjølvforsyninga etter at ein i sterkare grad har satsa på kooperativ innanfor det cubanske landbruket?

- Vanskeleg å seie. Det har lenge eksistert fleire typar kooperativ: Utstyrskooperativ og produksjonskooperativ (CCS). I førstnemnde deler bøndene på vatningsanlegg og utstyr, og dei kan søke om støtte frå staten i fellesskap. Men bøndene held på sine egne små, private jordflekkar. Ein annan type kooperativ (CPA), der sjøelveigande bønder slo saman sine jordstykke til større einingar, oppstod i 1976. Begge har hatt status som juridisk person sidan 2002. Men dette er enno meir komplisert. I 1993 oppretta ein nok ein kategori av kooperativ (UBPC) på tidlegare statsjord, men desse fekk aldri den autonomien dei blei lova og har ofte blitt sett på som ei halvstatleg verksemd, det er ikkje som samvirkebedrifter i Europa. Først i september i år fekk dei den autonomien dei opprinneleg var lova. Nå får

fleire sjølvstendige bønder tildelt statsjord som ligg brakk. Dei får ikkje eigedomsrett, men bruksrett til denne i 25 år. Desse kan også organisere seg kooperativt.

Så langt synast det som om vareutvalet har blitt betre på jordbruksmarknadane, men prisane til forbruker har gått opp snarare enn ned dei siste åra. Ein faktor her er at staten manglar transportmiddel, utstyr til lagring av mat, osv. Det gjer at private mellommenn stikk av med mykje av fortjenesta. Ein annan faktor er at bøndene fortsatt manglar utstyr for å sette i gong med eller auke produksjonen. Eit system med mikrokredittar kjem på plass nå. Det er vanskeleg å seie kva som er årsak til auke i matvareprisane, kanskje auke i matvarepriser internasjonalt, kanskje har ein også redusert import av mat, kanskje vil jordreforma først gi resultat når det går lengre tid.

Elles sirkulerer det ein del tal som seier at Cuba importerer nesten all maten ein konsumerer. Eg trur ikkje desse har hald i røynda. Ein stor del av matomsettinga blir ikkje registrert, enten fordi maten blir seld uformelt i nærmiljøet eller fordi transport- og salsleddet – når det er privat – i stor grad var nøyd til å skjule verksemda si inntil nyleg. Eg håper staten kan investere i ein infrastruktur for matdistribusjon som gjer det mogleg å selje meir av dette på statlege marknader til regulerte prisar. Det gir ikkje mening at ein avokado skal koste 10 pesos i Havanna, omlag halvparten av ei gjennomsnittleg dagslønn, i eit land med tropisk klima, ute på landet kostar den mykje mindre. Varene ein får til ein symbolsk pris på forsyningskortet, rekk berre 10-14 dagar, resten er dyrt i forhold til lønnsnivået.

- Den økonomiske utviklinga kan synast dramatisk. Oppseiing av heile 500 000 statstilsette, og stenging av 1/4 av alle sjukehusa, for å effektivisere økonomien ifølgje NRK. Samstundes meldast det at ein skal ta meir betalt for legetenester i utlandet. Har den cubanske sosialøkonomiske modellen spelt fallitt? Trur du me vil sjå eit samfunn med mindre sosial tryggleik?

- Ein skal hugse at Cuba er i ei omlegging frå ein ekstremt sentralisert modell, der staten dreiv alt frå små gatekioskar til frisørsalongar, til ein modell der ca. 40% skal jobbe utanfor det offentlege. Dette vil fortsatt vere eit lågt tal samanlikna med andre land, og eg reknar med at staten fortsatt vil drive alt frå media til tungindustri og flyselskap, supermarknader og ein del utestadar. Vi må altså sjå på utgangspunktet, kvar ein står, ikkje berre retninga utviklinga går i.

I tillegg vil dei fleste som nå ikkje skal jobbe i staten, antakeleg arbeide i enkeltmannsføretak, familiebedrifter og kooperativ. Dette kan vel i prinsippet kallast for utbyttingsfrie bedrifter. Nokon har forsøkt å framstille reformprosessen som ein overgang frå «statskapitalisme» eller «statssosialisme» til ein meir desentralisert modell med meir rom for direkte arbeidastyre. Eg trur dette er litt optimistisk, for det blir også fleire private bedrifter der ein tillèt eigaren å tilsette arbeidadarar, med alt det inneber. Men poenget er at desse reformene kan tolkast på ulike måtar.

Når ein snakkar om å seie opp 500.000 statstilsette, må ein også sjå på talet på arbeidsplassar som blir skapt i dei nye sektorane. Når privat og kooperativ sektor tar over samfunnsoppgåver, reduserast også behovet for tilsette i staten. Cirka hundre tusen har søkt om ein jordflekke etter at staten begynte å gi bruksrett til jord, nokre av desse kjem antakeleg frå statlege store jordbruksbedrifter. I tillegg til bøndene med bruksrett finnast rundt ein halv million cuentapropistas, små sjølvstendige næringsdrivande, mot 143.000 i 2009. Det er også slik at statstilsette som mistar jobben får tilbod om anna «produktivt arbeid» i det offentlege, sjølv om mange som er vane med kontorarbeid ikkje nødvendigvis vil takke ja til å jobbe som bygningsarbeidar eller politikonstabel.

Det er positivt at ein har fått ein kritisk opinion som stiller krav, stiller kritiske spørsmål.

Mange statsbedrifter - restaurantar er eit synleg eksempel for den besøkande, men det finnast mange - er reine underskotsprosjekt fordi dei tilsette fordelar fortjenesta seg imellom. Bedriftene er statlege, men fungerer i praksis som private verksemdar, berre at dei ikkje betalar skatt. Staten betaler for vedlikehald av lokale, transport osv., men får ikkje inntektene. Dette er ein del av problemet som gjer at staten setter i gang eit pilotprosjekt i tre provinsar der matutsal med inntil fem tilsette blir omgjort til ei slags franchiseverksemdar. Staten eig lokalet

og antakeleg utstyret. Dei tilsette får drive verksemda sjølv, dele fortjenesta seg i mellom. Men dei må betale leige, straum, reparasjonar. I dag er situasjonen at mange søker jobb i slike verksemdar ikkje

på grunn av lønninga, som er svært lav som i andre sektorar, men på grunn av tilgang til lett omsettelige varer. Inspektørane tenar også for lite, så dei er lette å mute. Konsekvensen er store inntektsforskjellar, og at respekten for lover og reglar forvitrar.

Når staten nå kvittar seg med slike underskotsverksemdar, reknar eg med at den vil få meir ressursar til å ruste opp dei statsbedriftene som er igjen, og å auke utbetalingane til dei tilsette slik at de kan nærme seg sjølvstendig næringsdrivande og dei som driv desse nye «franchiseverksemdene». Slik at, for eksempel, ein som jobbar på fabrikk som lager asfalt, byggeklossar eller koparleidningar ikkje stel delar av produksjonen for å selje den på si. Dette skjer ikkje først og fremst på grunn av lav moral, men på grunn av utilstrekkelige lønningar, og fordi det er sosialt akseptert. Alle veit at alle treng «å løse sine problem».

Når det gjeld helsestellet så mistenker eg at talet på sjukehus og helseklinikkar blei bestemt i ei tid der færre cubanarar jobba i utlandet, og at ein del av desse er underbemanna i dag. Mange er også forfalne, noko som tyder på at ein ikkje har ressursar til å vedlikehalde alle. Cuba vil fortsatt ha høg legetettleik og det beste helsestellet i Latin-Amerika, men det er også andre problem ein må ta seg av i ein mangeløkonomi, for eksempel er delar av bygningsmassen i ei elendig forfatning. Dette er altså ikkje eit spørsmål, som i kapitalistiske land, om å kutte ned på helsestellet for å redusere skattane, eller for at private skal ta over. Det er eit spørsmål om korleis ein fordelar avgrensa ressursar, og eg trur det er ein konsensus i befolkninga om at helsevesenet er ein ting som fungerer nokolunde og truleg vil gjere det sjølv om ein reduserer løyvingane noko, medan f.eks. bustadsituasjonen er nær eit kritisk punkt. Det er heldigvis teikn til auka satsing på bygging og restaurasjonsarbeid. Ingen ønsker tilbake situasjonen før 1959, med gatebarn og store slumområde.

Du nemner også helsearbeidarane i utlandet. Mottakarlandet må nå betale for desse. Unntaket er nokre svært fattige land, som

Haiti, som fortsatt vil få desse som ein solidaritetsgest. Eg veit ikkje kva som ligg bak denne avgjerda, men mange cubanarar snakkar om at ein under Fidel Castro hadde «full belysning ute i gata medan det var mørkt inne i stua», eit bilde på at landet brukte mange ressursar på solidaritet i utlandet medan ein manglar mykje heime. Det er muleg at endringa er eit resultat av at ein må ta omsyn til denne misnøya i befolkninga. Uansett er den nasjonale økonomien avgrensa og kor mykje bistand ein vil gi andre land er ei fortløpande vurdering.

- Du har tidlegare skrive i Sosialistisk framtid om utviklinga i Venezuela og Bolivia. Kva inntrykk har du av utviklinga der, er det tale om eit reelt brot med kapitalismen?

- Det eg meiner ein kan seie sikkert, er at ein har brote med den nyliberalistiske modellen i ei rekke land. Ein har stoppa og reversert privatiseringsprosessar. Ikkje berre i Venezuela og Bolivia, men også i Ecuador, Nicaragua og Argentina tar staten kontroll over viktige sektorar. Nye velferdsordningar blir bygd ut i dei nemnde landa, men også i land som Brasil og Peru. Det kan for eksempel vere snakk om minstelønn eller pensjonsutbetalingar til folk som tidlegare ikkje hadde noko. Det gjennomførast alfabetiseringskampanjar, ein forsøker å sikre fattige mat, helse og utdanning.

Velferd betyr ikkje automatisk sosialisme. Men dei siste åra har Venezuela og Ecuador ope erklært at dei ønsker å innføre ein «sosialisme for det 21. hundreår». Bolivias visepresident har sagt at sosialisme i Bolivias tilfelle ligg femti år unna, ein har ikkje nådd det rette utviklingsnivået. Men uansett har ein sett alternativet på dagsorden. Så finnast det ulike oppfatningar av kva sosialisme er.

I Venezuela, som er landet som går lengst, er staten i ferd med å ta kontroll over ein del av kommandohøgden i økonomien, sjølv om mykje framleis er privat. I tillegg til at fleire får jobb i staten skal 30% av befolkninga sysselsettast i kooperativ verksemd, eit anna alternativ til privatkapitalistiske bedrifter. Takka vere oljeinntektene har ein kunna etablere parallelle institusjonar som konkurrerer mot dei private, nokre gonger utkonkurrerer dei private aktørane. Det er vel eigentleg ein sofistikert måte å nasjonalisere på, utan at det ser ut som nasjonalisering. Når ein går frå eit system til eit anna, er det ofte slik at kreftene som forsvare det gamle samfunnet og kreftene som vil ha noko nytt, motarbeider kvarandre gjensidig. Ein får problem som den dårlege handhevinga av lov og orden, der lokalmyndigheiter, byråkrater og lokale politistyrkar ikkje nødvendigvis følger opp myndigheitenes politikk. Valdsproblemet begynte å vokse på 1990-talet, men Chávez har ikkje klart å stoppe utviklinga. Dette sjølv

Foto: Marcos Amano

om prosentdelen av befolkninga som lever i fattigdom har minka dramatisk i følge alle målingar. Men ein er i ein overgangsfase, det finnast i dag lover og ei regjering som har som intensjon å legge til rette for sosialisme.

- Kor viktig er alliansen med desse landa for utviklinga på Cuba?

- Uhyre viktig. På 1990-talet meinte verda at systemet på Cuba ville falle. I staden har Cuba blitt eit symbol i mange av dei nye endringsprosessane i Latin-Amerika, dette må ha ei psykologisk betydning for dei som bur i landet. Ein er ikkje lengre «last man standing», men ei inspirasjonskjelde.

Integrasjonen fører til auka økonomisk handlingsrom. Sjølv om dagleglivet på Cuba framleis er tøft, er det ein heilt annan situasjon i landet nå enn under dei harde 1990-åra, etter Sovjetunionens fall, da ein hadde få allierte igjen. Og så fører integrasjonen til auka kontakt, og at nye idear blir sett i sirkulasjon. 30.000 utanlandske studentar lever på Cuba, ofte snakkar dei spanske og blandar seg med innbygarane i landet. Omtrent dobbelt så mange cubanarar arbeidar i utlandet, ofte i Latin-Amerika.

Myndigheitene snakkar om behovet for å finne fram til ein ny type sosialisme. Men ein snakkar ikkje lengre om

Nokre av dei tidlegare nemnde politiske og økonomiske reformene kan vel vere eit resultat av påverknad frå Venezuela og andre latinamerikanske land, sjølv om dette er vanskeleg å påvise. Kanskje kan ein også tilskrive ein stadig opnare debattkultur denne kontakten med andre spanskspråklige land som ein kulturelt har mykje til felles med. Pressa er framleis statleg på Cuba, men er meir kritisk enn før. For nokre år sidan blei dei resterande samvitsfangane sleppt fri, sjølv om det framleis førekjem kortvarige arrestasjonar. Ein har i praksis slutta med dødsstraff, slik trenden er i Latin-Amerika. Myndigheitene veit også at når dei skal gjennomføre upopulære tiltak, må desse grunngjevast overfor befolkninga. Ho aksepterer ikkje alt regjeringa gjer. Dette ser eg på som positivt i den forstand at ein har fått ein kritisk opinion som stiller krav, stiller kritiske spørsmål.

Cuba et eit føregangsland når det gjeld helse, utdanning, sosial sikkerheit, kriseforebygging, økologisk jordbruk og kamp mot vald. Men mange cubanarar spør seg: «Korfor satsar Venezuelas regjering så tungt på utbygging av Internett, medan vår eiga ikkje gjer det? Korfor har dei eit så stort mediemangfald viss det ikkje er slik her? Begge landa seier jo at dei bygger sosialismen». Delvis heng restriksjonane saman med USAs blokade og destabiliseringsverksemd, men det er også avgrensingar som myndigheitene vanskelig kan forsvare, særleg nå som ein har store delar av Latin-Amerika på si side og dermed har «ryggen fri».

Situasjonen ligg betre til rette nå enn tidlegare for å fullføre overgangen til ein «sosialisme for det 21. hundreåret», som er opnare, meir deltakande og meir demokratisk. •

Det er ikkje spørsmål om planøkonomi eller marknadsøkonomi, men om graden av blanding, og om kva moglegheiter eit fattig land har.

den latinamerikanske sosialismen som noko som er importert frå Europa og sidan tilpassa lokale forhold, partiavisa Granma seier snarare at den har sine røter i jesuittbevegelsen under kolonitida, i det som i dag er Paraguay. Ein kan sjå på dette som eit uttrykk for at ein søker mot ein felles latinamerikansk identitet, og som ein del av «avsovjefiseringa» av landet.

Humanitære katastrofer – sigøynernes hverdag

UTDRAG FRA TORE-JARL BIELENBERGS BOK
"ROMÁ/SIGØYNERE – I GÅR, I DAG, I MORGEN.
LÆREBOK OM MØTER MELLOM MENNESKER"
MARXIST FORLAG 2012

De store politiske, økonomiske, sosiale og nasjonale omveltningene i Øst-Europa og Sovjetunionen fra 1980-årene og utover fikk store følger for landenes romá-befolkning. Mange steder innebar overgangen til markedsøkonomi at landene innførte en slags røverkapitalisme, sterkest kom det til uttrykk i de statene som oppsto da Sovjetunionen ble delt. Mens noen mennesker ble ustyrtelig rike, sank store deler av innbyggerne ned i fattigdom, samtidig som det bygde seg opp en voksende middelklasse.

Også blant romá skjedde det en ny lagdeling. Noen få utnyttet legale og illegale muligheter og bygde seg palasser. Men storparten av sigøynerne, som på Balkan og i Øst-Europa var industriarbeidere eller landarbeidere, havnet på søppeldynga – ofte bokstavelig talt. Innmarsjen i EU gjorde at den lokale industrien ikke lenger var konkurransedyktig og ble lagt ned og at vesteuropeiske og amerikanske konserner marsjerte inn i stedet. Arbeidsløsheten steg til uhørte høyder. Samtidig ble grensene åpnet for fri flyt av varer, kapital og mennesker.

Samtidig som grenser mot naboland ble åpnet, ble nye grensestolper reist. Sovjetunionen ble femten nye stater. Tsjekkerne og slovakene sa farvel til hverandre og opprettet hver sin stat. Jugoslavia, som hadde bestått av 6 republikker og 2 autonome provinser, ble til 7 stater. Denne prosessen skjedde fredelig i noen tilfeller og utløste blodige kriger mellom de forskjellige folkegruppene i en rekke andre. Mens de oppløste statene var flernasjonale, ble de nye statene nasjonalstater med en stor majoritetsbefolkning

ing og noen forholdsvis små nasjonale mindretall. Iveren hos flertallet etter å markere sin nye selvstendighet munnet ofte ut i en ekskluderende nasjonalisme. For mange sigøynere ble det en ny katastrofe.

Den tsjekkiske regjeringen erklærte at alle romá som bor i Den tsjekkiske republikk er slovakere. Det var fra Slovakia de fleste var kommet, vervet av myndighetene til å delta i gjenoppbyggingen av landet etter krigen. Da var det ikke mange tsjekkiske sigøynere igjen, de fleste var drept i nazistenes dødsleire. Slovakene sa på sin side at de nå er tsjekkere. Det som lå under og begge var enige om, er: "Vi vil ikke ha dem her!"

I de baltiske statene Estland, Latvia og Litauen, regnes sigøynerne som russere og dermed fremmede, selv om det har bodd sigøynere der siden 1500-tallet¹. Russerne på sin side hevder de baltiske sigøynerne er ukrainere, men ukrainske myndigheter har ikke vist noen iver etter å få dem til det selvstendige Ukraina. Snarere tvert om. I den tidligere sovjetrepublikken Georgia er sigøynere ofte ansett for å være "russiskvennlige", og det er ikke populært i et land som forholdsvis nylig har hatt væpnet konflikt med russisk styrker. Tidlig på 1990-tallet rykket nasjonalistiske militsgrupper inn i flere sigøynerbosetninger, jevnet husene med jorden og stjal deres eiendommer. Følgene av krig, fattigdom og byråkrati gjør at mange sigøynere ikke har fått de nødvendige georgiske dokumentene og derfor ikke har noen rettigheter. Mange har flyktet til Russland, sp-

esielt til Krasnodar-området.²

Verst ble oppløsningen av det mangenasjonale Jugoslavia.³ Under Tito var romá anerkjent som en nasjonal minoritet med de rettigheter som fulgte med det. Under de blodige borgerkrigene, spesielt i Kroatia og Bosnia, senere også i Kosovo, kom sigøynerne til å bli knust mellom flere møllesteiner. Hver etnisk gruppe brukte alle tilgjengelige midler, både lovlige og folkerettstridige, til å sikre seg et stykke land og avgrense seg fra de andre i hver sin lille stat. Men sigøynerne var ikke serbere, de var ikke kroater, ikke bosnienere og ikke makedonere. De var heller ikke albanere eller slovenere. Igjen var alle enige om én ting: "Vi vil ikke ha dem her!" Det var ingen tilfeldighet at romá var blant de første til å flykte fra Jugoslavia da kamphandlingene tok til. De fleste havnet i Tyskland og Italia eller ble interne flyktninger i Serbia. De fryktet med god grunn for sine liv. De etniske spenningene og blodige konfliktene mellom de forskjellige nasjonalitetene og ønsket om å kvitte seg med "de andre" har i høy grad rammet romá og andre sigøynergrupper.

I 1992 tok den nye staten Slovenia et kunstgrip i nasjonalistisk rus. 25 671 borgere fra det tidligere Jugoslavia som ikke var etniske slovenere, ble "utradert" fra folkeregisteret. De ble dermed gjort statsløse og mistet alle rettigheter. En stor del av dem var nettopp romá. Konstitusjonsdomstolen i republikken Slovenia har to ganger uttalt at "utraderingen" var grunnlovstridig, men det er ikke satt i gang effektive tiltak for å rette opp uretten. Også Kroatia innførte restriktive lover om statsborgerskap som førte til at romá og andre grupper ikke fikk adgang til kroatisk statsborgerskap. Et stort antall romá som kom til Kroatia fra andre steder i Jugoslavia under krigene i 1990-årene, er fremdeles statsløse. I 2007 ble det anslått av 25% av romá-befolkningen ikke hadde noe

I de baltiske statene regnes sigøynerne som russere og dermed fremmede, selv om det har bodd sigøynere der siden 1500-tallet

statsborgerskap og derfor ikke fikk adgang til arbeid, ikke kunne søke om erstatning for tapt eiendom, ikke hadde rett til sosiale støttetiltak og ikke hadde stemmerett.

Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia, som har en overveiende muslimsk befolkning, vedtok etter å ha blitt uavhengig svært restriktive kriterier for statsborgerskap. Hit hørte krav om at en måtte dokumentere femten års uavbrutt opphold i Makedonia, opphold i andre deler av Jugoslavia gjaldt ikke. Senere ble kravet redusert til åtte år. Videre måtte en dokumentere at en var selvforsørgende. Fattigdom kunne føre til utelukkelse. Disse og andre regler gjorde det vanskelig for folk fra flere etniske grupper, som romá og etniske albanere, å få nødvendige dokumenter. De som ikke hadde fått ordnet papirene innen ett år, ble statsløse og dermed utlendinger i sitt eget land.

Samtidig forsøker Makedonia å fremstå som den staten på Balkan som tilbyr romá de beste mulighetene. Blant annet er en etnisk rom med i regjeringen og kommunen Suto Orizari, som har et flertall av romá (xoraxia) blant sine innbyggerne, har en etnisk rom som borgermester. Han heter Elvis Bajram og er sønn av parlamentsmedlemmet Amdi Bajram. I denne kommunen brukes både makedonsk og romanés i administrasjonen.

Politikken overfor romá og andre sigøynere varierer fra land til land. Men én ting har de felles: Den er sjelden helstøpt og konvekvent. Heller ikke i Makedonia. Fordi forholdene for store deler av romábefolkningen i Makedonia stort sett er preget av utestengning, fattigdom og diskriminering, har mange makedonske romá søkt om asyl i flere EU-land, uten å få søknadene godkjent. Makedonske myndigheter har vært i konflikt med flere EU-organer om forholdene for romá og synes det de kaller "falske asylanter" gir landet dårlig ry i utlandet. Derfor har de i praksis innført utreiseforbud for romá til Schengen-land for at de ikke skal synes. I 2011 ble minst 800 romá på vei ut stoppet av makedonsk grensepolit. På den ene siden stenges de ute. På den andre siden stenges de inne. Sånn er det bare i dagens Europa.

En av statene som oppsto av asken av det gamle Jugoslavia, var Kosovo. Denne staten er ikke anerkjent av 102 av FNs medlemsland, mens Norge er blant de 91 som har anerkjent den som en suveren stat. Den oppsto etter NATOs militæraksjon i 1999, som ble erklært som en humanitær intervensjon. Aksjonen var klart folkerettsstridig, ettersom den ikke var godkjent av FN.⁴ Serbia regner fortsatt Kosovo som en del av sitt territorium, men i praksis

Rasert sigøyrerleir i Italia. Foto: Stano Daniel

fungerer området som en egen stat, der NATO, EU og FN har sine egne representanter og en stor del av ansvaret for det som skjer.

Selv om hovedmotsetningene under hendene som førte til intervensjonen sto mellom albanere og serbere, var det sigøyrerne – romá og ashkali – som ble de første ofrene. Etter den vestlige intervensjonen lot albanerne, som hadde vært utsatt for alvorlige overgrep fra den serbiske hæren, hevnen råde. Det gikk ikke bare ut over den serbiske minoriteten, men i enda større grad de små minoritetene, romá og ashkali. 14 000 av romás 17 000 hus og 75% av landsbyene og boområdene deres ble brent eller ødelagt på annen måte. Titusener flyktet til det som i dag er igjen av Serbia og mange kom seg ut av landet, til Tyskland og Italia. Romágruppen i Kosovo, som er ortodokse kristne, ble beskyldt av albanerne for å støtte sine trosfeller serberne. De muslimske ashkaliene, også betegnet som albaniserte sigøynere, sluttet seg i noen grad til den albanske geriljaen og ble anklaget for forræderi av serbiske

I 2011 ble minst 800 romá på vei ut stoppet av makedonsk grensepolit. På den ene siden stenges de ute. På den andre siden stenges de inne.

styresmakter. Da krigshandlingene var over, ble begge stuet inn i samme flyktingeleire. Sigøyrerne utsettes nå for daglig forfølgelse og overgrep fra den albanske siden. Likevel har vestlige land, særlig Tyskland, funnet at forholdene i Kosovo er så gode at de trygt kan sende flyktingene tilbake. Mens albanerne har fått støtte og hjelp fra FN og NATO til å bygge opp sine hjem, er bare noen hundretalls sigøyrerboliger gjenreist. Til gjengjeld opprettet FN flyktingeleire i Kosovo – på blyforgiftede søppeleplasser.

I oktober 2010, elleve år etter krigen og NATOs intervensjon, levde 160 av sigøyrerflyktingenes familier, innbefattet 200 barn under ti år, i to flyktingeleire FN hadde opprettet for dem på Europas aller giftigste søppelhaug. Særlig barna, som er de mest sårbare, er nå ofre for blyforgiftning og rammes av lammelse og død,

forårsaket av giftige metaller. Tross løfter om at leirene var midlertidige og skulle oppløses etter 45 dager, ble de barnas hjem i over ti år. Disse barna er forrådt av det internasjonale samfunnet. Jeg overlater her ordet til tidligere generalsekretær Atle Sommerfeldt i Kirkens nødhjelp, som har bygd hus i trygge omgivelser for ca. 70 familier. Han uttalte 28.02.2010: "Skandalen består i at leirene fortsatt eksisterer, til tross for at de ligger kloss inntil en nedlagt blyfabrikk. Livsfarlig forurensning har medført alvorlige sykdommer og dødsfall i leirene. Kirkens nødhjelp har aldri hatt noe mandat til å kunne evakuere rom-familiene ut av leirene. Det er hele tiden FN som har hatt ansvaret for leirene, og Kirkens nødhjelp har helt fra dag én av jobbet hardt ... og lagt et betydelig press på UNHCR, UNMIK (United Nations Mission in Kosovo), Verdens helseorganisasjon og lokale myndigheter for å få beboerne ut av leirene. ... At folk fortsatt bor i disse leirene, er ytterst tragisk og intet mindre enn en skandale."

Sommerfeldt forteller også at Kirkens nødhjelp i 2009 sendte en søknad til Utenriksdepartementet om penger "for å få løst den uholdbare situasjonen for romfolkene i Mitrovica – en søknad som dessverre ikke ble innvilget." Det tok også ett år fra Kirkens nødhjelp kontaktet NRK for å få statskanalen til å omtale blyforgiftningen til Dagsrevyen sendte en reportasje om saken. Den hadde kanskje viktigere ting å ta for seg. Kirkens nødhjelp la i 2008 ned sitt kontor i Kosovo og arbeider nå bare gjennom en lokal søsterorganisasjon. NATOs militære aksjon i Kosovo ble annonsert som en humanitær intervensjon. For Kosovos sigøynere ble den en humanitær katastrofe. Dette er en del av sigøynernes hverdag i det 21. århundre!

1) 25. mai 1501 utstedte storfyrst Alexander et fribrev til "Vasil og hans sigøynere" der det blant annet sto at de hadde full frihet i hele Storhertugdømmet Litauen "på grunnlag av hevndvunne rettigheter og skikker og i samsvar med gamle fyrstelige leidebrev".

2) Se bl.a. Zakonyi, D., "No way out: an assesment of Romani community in Georgia", 2008.

3) Mange av opplysningene i de følgende avsnittene er hentet fra Thomas Hammarbergs rapport, men også fra andre kilder, som Rudko Kawczynski, organisasjonen Chachipe og flere.

4) Se f.eks. Geir Ulstein: Folkerett før og under krig, i "Hvor hender det?" nr. 17, utgitt av Norsk utenrikspolitisk institutt.

Om konspirasjoner

KNUT LINDTNER

Konspirasjon betyr en sammensvergelse eller et komplott. I praksis betyr det at noen gir dobbel informasjon for å villed: Informasjonen fra konspiratorer gir et skinn av åpenhet, men hvor den egentlige hensikten er å kamuflere og skjule de egentlige hensikter (motiver) og handlinger. Grunnen til dette er at konspirasjoner er et maktmiddel som brukes for sikre egen makt, unngå motstand eller forvirre på andre måter, altså slik at de som konspirerer lettere skal få viljen sin gjennom. Konspirasjoner er et av de viktigste maktmidlene makthavere har benyttet gjennom hele vår kjente historie.

Konspirasjonen viser seg som historisk fenomen på nøyaktig det samme tidspunkt som løgnen oppstår, altså når classesamfunnet oppstår. Da oppstår behovet for et privatliv, dvs. et liv som er skjult for fellesskapet. Da oppstår altså det indianerne kalte å snakke med dobbel tunge (for mange av dem et nytt og utenkelig fenomen). Dette er blitt foredlet særlig innen diplomatiet hvor forstillelsens kunst og dette å si noe på en måte som var tve-tydig, hadde en meget høy status. Denne doble etiketten (smilende løgn og forfinelse i formen, men med en jernhanske i bakhånd) er beskrevet mye i litteraturen.

Denne private sfæren i videste forstand er altså en forutsetning for konspirasjonene. Det sier seg egentlig sjøl, for hemmelighold må være privat. Hemmelighold i et offentlig rom er en selvmot-sigelse. Privatisering og konspirasjoner er derfor to ledsagende fenomener.

Privatisering, konspirasjoner og medias rolle

I vår tid henger konspirasjoner og media meget nøye sammen. Konspirasjonene har naturligvis ikke den klassiske formen av komplott, eller kupp, slik mange forestiller seg, men formen av en systematisk fordreining av informasjonsstrømmen på tusen ulike måter. I vår tid dreier konspirasjonene seg som alltid om makt, men de nye mediene har skapt andre betingelser og dermed nye former. En trenger ikke lenger direkte lyge til befolkningen, men fortie, fremstille, vektlegge, formidle osv. be-givenheter og hensikter på en slik måte at det som egentlig skjer ikke komme frem.

Konspirasjoner er naturligvis antidemokratiske i sitt vesen, og skal en være konsekvent er dermed også privatisering det, i og med at

det er forutsetningen for konspirasjoner. For i det hele tatt å kunne snakke om demokrati, er tilgang på korrekt informasjon en avgjørende forutsetning for valg og beslutninger. Når velgere skal ta stilling til samfunnsmessige problemstillinger er altså korrekt informasjon en forutsetning. Informasjonskontrollen er dermed avgjørende for demokratiske beslutninger.

Dette er et problem fordi informasjonsflyten ikke bare har mottagere, men også avsendere og formidles for det meste ikke direkte, men via media. Hvis mediene på noen måte er avhengige av avsenderne, slik at de kan påvirke informasjonen, både form og innhold, vil forutsetningen for demokratiske prosesser og beslutninger svekkes tilsvarende. Dette kan motvirkes ved at mediene representerer ulike interessegrupper i samfunnet og også på andre måter, men hovedproblemet er der. De som har stor økonomisk makt vil i stor grad få uforholdmessig stor innflytelse på informasjonsstrømmen både direkte gjennom eierskap, men kanskje like mye indirekte gjennom bekjentskaper, samt andre påvirkningsmuligheter gjennom sin økonomiske innflytelse.

I vår del av verden er de dominerende mediene i dag i økende grad privateide og dermed antidemokratiske fordi, de ikke kontrolleres ikke gjennom valg, men privat ved eierskap. Likevel gir de befolkningen et inntrykk, altså et skinn av uavhengighet på ulike vis, noe som er en forutsetning for å ha tro

verdighet. Troverdighet er en forutsetning for at folk skal forholde seg til den informasjonen som gis, for at de skal tro på det som formidles.

Min påstand er at informasjonen i økende grad blir påvirket, og dermed fordreiet, i takt med den økende privatiseringen av mediene. Dette henger sammen med konsentrasjonen av økonomisk makt og har sin naturlige og objektive forklaring her. Det betyr at konspirasjoner i økende grad vil forekomme fordi korrektiv til den privatkontrollerte informasjonen svekkes tilsvarende. Dette åpner opp for konspirasjoner, både i omfang og i dybde.

Mange mennesker opplever at det som formidles ikke alltid er korrekt, men velger å overse det, fordi de forestiller seg at hovedstrømmen

informasjon tross alt stemmer med virkeligheten, slik de opplever den. I et land som Norge er dette mulig fordi flertallet opplever at hverdagen blir langsomt bedre, selv om et økende antall også her faller utenfor fellesskapet.

Problemet oppstår når brede folkegrupper opplever at informasjonen ikke formidler noe om deres virkelighet eller problemer, og at de som er valgt for å ivareta deres interesser helt åpenbart i praksis tjener andre formål. Altså: at det oppstår en uoverensstemmelse mellom ord og handling og at denne vedvarer og fordyper seg, slik vi ser for eksempel i dagens Hellas. Her vil politikerne under press fra den økonomiske makten velte byrdene av en feilslått økonomisk politikk over på en befolkning som ikke har ansvar for den, for å redde nettopp de som har ansvaret for krisen (banker osv.).

I kjølvannet av en slik utvikling vil et økende antall stille spørsmål om hvem en skal ha tillit til og om for eksempel mediene har bidratt til konspirativ virksomhet på ulikt vis, for eksempel ved å unnlate å formidle viktig informasjon, ved at representanter for maktens meninger har får alt for stort rom osv. Kort sagt: Mediene har vært et redskap i hendene på bestemte interesser, mer enn et demokratisk korrektiv og slik ukritisk formidlet et budskap som i sitt vesen var konspirativt.

Noen ord om konspirasjonsteorier

I kjølvannet av konspirasjoner oppstår konspirasjonsteorier. Viktigst: konspirasjonsteoriene er konspirasjonenes ektefødte barn. Skal en forstå konspirasjonsteoriene (virkningen) må en undersøke konspirasjonene (årsaken).

Konspirasjonsteoriene oppstår fordi det alltid er noen som av ulike grunner forstår at det som formidles ikke er korrekt og som lurer på den egentlig grunnen til det som skjer. Av mangel på informasjon blir slike teorier lett spekulative og ofte tvilsomme. Noen blir svært fantasirike og lite troverdige av den grunn.

De som konspirerer benytter seg nettopp av dette fenomenet ved at de mest spekulative teoriene om det som skjer formidles og latterliggjøres. Dermed får begrepet konspirasjonsteori en negativ ladning og stenger for kritisk tenkning når det brukes. Når noen sier "Konspirasjonsteori" i en debatt, er i praksis debatten over fordi en dermed sier at motparten ikke er seriøs.

Min påstand er at informasjonen i økende grad blir påvirket, og dermed fordreiet, i takt med den økende privatiseringen av mediene. Dette henger sammen med konsentrasjonen av økonomisk makt og har sin naturlige og objektive forklaring her. Det betyr at konspirasjoner i økende grad vil forekomme fordi korrektiv til den privatkontrollerte informasjonen svekkes tilsvarende. Dette åpner opp for konspirasjoner, både i omfang og i dybde.

Problemet er naturligvis at den som sier dette heller ikke kjenner virkeligheten og dermed heller ikke kan vite hva som egentlig skjer, men opphører seg over motparten ved hjelp av begrepet "konspirasjonsteori". Særlig effektivt er dette når vedkommende som sier dette utstyres med troverdighet (kjendis), status (titler) og talemåter, mens motparten er uten disse attributtene.

Under svineinfluensaepidemien kunne en konstatere dette flere ganger under debatter f.eks. på TV hvor representanter uten helsefaglig status, men som var kritiske til vaksinasjonsprogrammet, ble brukt som motdebattanter til helsemyndigheter.

Denne saken er nå lagt død til tross for at dette var en helsepolitisk skandale. I etterkant må vi konstatere at WHO ble brukt som et salgsgorgan for et legemiddelfirmas private økonomiske interesser, altså for salg av en vaksine som ikke var utprøvet og som det ser ut til kan ha utilsiktede bivirkninger (blant annet narkolepsi) for enkelte. Vaksinen ble brukt på en stor del av befolkningen mot en sesonginfluensa som var mild og ufarlig, men utstyrt med et ekkelt navn (svineinfluensa). Den kostet befolkningen hundrevis av millioner kroner.

Men da det hele stod på ble konspirasjonsteori et nyttig begrep for å stanse kritiske innvendinger, selv om det var nettopp konspirasjoner det hele sannsynligvis dreide seg om (en økonomisk konspirasjon). Og på nytt må en spørre hvordan noen kunne påstå at det ikke var konspirasjon, til tross for at det er den mest sannsynlige forklaringen.

Konspirasjoner i vår tid

Vi lever fortsatt i et kapitalistisk klassesamfunn og som vi har sagt før er konspirasjoner en del av systemets maktmidler. I vår tid

brukes media effektivt for å skjule dette.

Dreyfuss-saken i Frankrike er en konspirasjonssak som ble avslørt. Riksdagsbrannen i Tyskland er en lignende sak. Tonkinbuktepisoden (som ga USA påskudd til en massiv bombing av Nord-Vietnam) det samme, men da den ble avslørt som en fabrikkert løgn fra USAs myndigheter, var skaden forlenget skjedd. Deler av Nord-Vietnam var flatbombet, flere millioner mennesker drep og USA hadde tapt krigen. Invasjonen av Irak er en lignende løgnhistorie hvor en i etterkant ikke fant masseutryddelsesvåpen, men likevel ble værende i landet. Den sannsynlige årsaken til krigen er behovet for kontroll over oljefeltene i Irak. I denne sammenheng må en spørre hvorfor det ikke var en kritisk røst på Stortinget eller i de ledende media da dette skjedde? Det sier litt om vilkårene for kritisk tenkning og medias makt.

Er Kennedy-drapet i Dallas en fortsatt skjult konspirasjon? Svært mange amerikanere tror det fortsatt. Altså at Lee Harvey Oswald ble brukt som syndebukk, slik Marinus van der Lubbe ble det av nazistene under Riksdagsbrannen i Berlin i 1933. Mange tenker seg at formålet med drapet på Kennedy var å fjerne en brysom president som nølte med å utvide krigen i Indo-Kina, som ville få bedre kontroll med FBI og CIA, osv. Formålet med riksdagsbrannen var å skaffe seg uinnskrenket makt i Tyskland blant annet gjennom å få påskudd til å forby kommunistpartiet.

Er flytreffene av World Trade Senter en konspirasjon? Jeg mener at mye tyder på det. Hvem som står bak og hvordan det er gjennomført vet jeg ikke noe om, men det er for mange ubesvarte spørsmål og usannsynligheter her til at den offisielle historien er troverdig. Jeg skal nevne noen få:

1. Hvordan kan to tårn falle like fort som ved

fritt fall gjennom de bærende konstruksjoner og helt symmetrisk. Det betyr i praksis at alle de bærende søylene måtte gitt etter nøyaktig samtidig og hele veien ned og uten motstand under fallet.

2. Hvordan kan to fly forsvinne uten rester? (Flyet som traff Pentagon og det som falt ned i Shanksville i Pennsylvania).

3. Hvordan kan et tårn (høyblokk) på 49 etasjer som ikke er truffet av et fly falle sammen etter en brann? Ikke nok med det, men det falt helt symmetrisk og like fort som ved fritt fall?

Det er mange andre ubesvarte spørsmål her, men jeg velger å problematisere disse tre som jeg mener viser at den offisielle historien ikke er troverdig.

Det som er åpenbart er at noen tjente stort økonomisk og politisk på denne hendelsen, slik tilfellet var etter Riksdagsbrannen, Kennedydrapet og Tonkinbuktepisoden. Det er påfallende at våre media ikke stiller slike spørsmål i ettertid og heller ikke problematiserer det. Tvert imot forbigås denne typen problemstillinger i taushet, og når det ikke nytter latterliggjøres det med begrepet "konspirasjonsteorier".

Ingen ønsker å spolere sin karriere som journalist, ingen ønsker å bli fremstilt som en tulling. Men jeg vil minne om H.C. Andersens eventyr om "Keiserens nye klær". Der ble det samme knepet benyttet. Det ble proklamert at klærne ble usynlige for "alle dem som ikke dugde til embetet sitt, eller var utillatelig dumme."

Det fungerte godt. Keiseren spradet naken rundt i gatene og alle så at han hadde klær på helt til en unge utbrøt at han ikke hadde det.

Konspirasjonsteorier

RONNY KJELSBERG

Først en begrepsavklaring. Når jeg i denne artikkelen bruker begrepet “konspirasjonsteori”, snakker jeg om teorier om konspirasjoner som åpenbart strider mot den kunnskapen vi har om virkeligheten, eller som med bakgrunn i denne kunnskapen i beste(?) fall er høyst, høyst usannsynlige. Dette i motsetning til reelle konspirasjoner, som selvsagt både finnes og har funnes, og konspirasjoner som om de ikke er bekreftet, likevel ikke er helt usannsynlige. I denne korte artikkelen skal jeg forsøke å si litt om hva som gjør at mennesker kan begynne å tro på slike konspirasjonsteorier, hvilke slike som finnes på venstresida, og hvordan man skiller ut disse teoriene fra konspirasjoner det faktisk kan være noe i.

Rasjonell tenking

Når jeg underviser ingeniørstudenter i vitenskapelig metode, er det deler av undervisningen som kanskje er vel så viktig som den mer eller mindre skjematiske og forenklede oppsettingen av hypotetisk-deduktiv metode. De vel så viktige delene er å forsøke å gi studentene en grunnleggende innsikt i psykologiske egenskaper ved oss mennesker som ofte fører oss på feil vei når vi skal orientere oss i virkeligheten. Enkelte av disse er sentrale også når vi skal forklare hvorfor en del mennesker - inkludert det man ofte kaller “presumtivt oppegående” sådanne - kan falle for såkalte konspirasjonsteorier som ligger langt fra vår beste kunnskap om virkeligheten¹.

Vi mennesker liker ofte å tenke på oss selv som rasjonelle vesener, som er i stand, når vi prøver, å objektivt veie ulike fakta og påstander mot hverandre og komme fram til en konklusjon basert på det man basert på den kvalitetssikrede kunnskap man har om verden vurderer som mest sannsynlig. Psykologisk forskning viser (kanskje dessverre) at vi mennesker ikke er skrudd sammen på denne

måten. I stor grad blir våre meninger og holdninger styrt av følelser og ubevisste psykologiske prosesser heller enn rene bevisste logiske overveiinger. Dersom vi har et mål om å skaffe oss en best mulig kunnskap om verden vi lever i - herunder den politiske og samfunnsmessige virkeligheten - er dermed det første vi må gjøre å bli kjent med våre egne svakheter.

I forhold til temaet konspirasjonsteorier er det kanskje et godt kjent allmennmenneskelig psykologisk trekk som gjør at mennesker som først begynner å snuse på slike teorier fort kan falle pladask for dem. Trekket jeg tenker på er at vi mennesker har en sterk tendens til å tro på påstander eller faktabiter som stemmer overens med ting vi tror på fra før, mens vi har en tilsvarende tendens til å avvise påstander eller faktabiter som bryter med oppfatningene vi har.²

“Dersom man først har begynt å snuse på konspirasjonsteorier vil denne mekanismen - om man ikke er seg den bevisst og aktivt søker å motvirke den - fort gjøre at man vil få troen på konspirasjonen forsterket gjennom at man stadig ser sammenhenger mellom hendelser som i realiteten er urelaterte.”

Dette ble godt illustrert i siste episode av TV-programmet “Folkeopplysningen”, hvor programlederen lot en gruppe ungdommer fra FpU og en fra KrFU lese tekster for og imot salg av vin i butikk. Begge grupper fikk sitt syn forsterket - både når de leste en tekst som var positiv til vinsalg, og når de leste en som var negativ til vinsalg. Når en sterk mening er dannet - uansett hvilken - vil altså det meste

av informasjon uansett i hvilken retning informasjonen heller bidra til å forsterke det standpunktet en person allerede har. Kanskje ikke så logisk - men veldig menneskelig. (Forsøket i Folkeopplysningen er selvsagt ikke selv grundig forskning, men det er en god illustrasjon på et fenomen som er bekreftet gjennom store mengder psykologisk forskning.)

Om vi ikke allerede har sterke meninger på et felt, kan vi altså la oss påvirke av ny informasjon, men om vi har gjort oss opp en mening, vil vi jo mer vi leser om saken ha en tendens til å bli drevet i en mer og mer ekstrem posisjon, og den holdningen vi har skaffet oss vil bli mer og mer innbitt. Dette er åpenbart en mekanisme som kan drive folk inn i konspirativ tenking.

En annen psykologisk mekanisme som er viktig å være seg bevisst i en diskusjon om konspirasjonsteorier, er vår status som såkalte “pattern recognizing animals” - mønstergjenkjennerne. Hjernene våre er laget for å kunne finne mønstre i et tilsynelatende kaos - ja de er faktisk så gode til å finne mønstre at de har en bestemt tendens til å oppdage mønstre også der hvor ingen finnes. Det er en vanlig oppfatning blant forskere at hjernen vår har utviklet seg slik evolusjonsmessig fordi det stort sett kan innebære en betydelig større fare å gjenkjenne et mønster for lite, enn det gjør å gjenkjenne et for mye. (Det er f.eks. et større problem å ikke se en tiger som lusker i gresset, enn det er å tro du ser en tiger der det ikke er noen.)³

Dersom man først har begynt å snuse på konspirasjonsteorier vil denne mekanismen - om man ikke er seg den bevisst og aktivt søker å motvirke den - fort gjøre at man vil få troen på konspirasjonen forsterket gjennom at man stadig ser sammenhenger mellom hendelser som

“Finnes det noen konspirasjonsteorier som det er bedre grobunn for på venstresida enn andre steder? Det gjør det åpenbart. Det er en del ting venstresida har til felles, som i utgangspunktet er sunne ryggmargsreflekser, men som i overdreven form kan gjøre at folk gjennom mekanismene beskrevet ovenfor kan falle for en konspirasjonsteori.”

i realiteten er urelaterte.

Det er vel naturlig å tro at slike mekanismer vil kunne bli ytterligere forsterket gjennom “ekkokammer-effekten” som enkelte har pekt på i forbindelse med utviklingen av subkulturer på internett⁴. Om du skulle begynne å tvile kan du dukke ned i en av et mylder av forum og nettsider (som gjerne også refererer og lenker til hverandre, noe som kan skape tilsynelatende imponerende referanselister uten at man har særlig mange gode kilder). Der kan du få din gamle tro bekreftet og dermed slippe ubehaget som ofte følger med kognitiv dissonans (å sitte med motstridende ideer i hodet samtidig).

Konspirasjoner på venstresida?

Ulike politiske retninger vil i ekstreme tilfeller kunne tendere mot ulike konspirasjonsteorier. På den politiske venstresida har jeg heldigvis inntrykket av at konspirasjonsteorier ikke står så sterkt, og at vitenskapelig tenkning kanskje også står sterkere enn på høyresida. Det finnes også noen undersøkelser som kan tyde på det (de er amerikanske, og i en norsk kontekst treffer de nok konservative Frp-typer heller enn liberale Venstre-folk)⁵. Mye av årsaken til det er nok at en del vitenskapelig kunnskap som det har blitt mye fokus på de senere årene - kanskje særlig klimaproblematikken - kan skape problemer for liberalistisk økonomisk teori. (Så har man selvsagt fortsatt problemer med konservative kristnes forhold til evolusjon o.l.)

Konspirasjonsteorier rundt etniske grupper har også i hovedsak et tilhold på høyresida. Muslimer har lenge blitt utsatt for slikt. rom-folk er i økende grad utsatt for etnisk baserte fordommer. Selv om det i mindre grad er utviklet til storstilte konspirasjonsteorier rundt Rom i Vesten, finnes det nok av slike i Øst-Europa. Enkelte har påstått at det er grobunn for fordommer og konspirasjonsteorier på venstresiden på bakgrunn av Israel-Palestina-konflikten, men min erfaring er at det organiserte Palestinaarbeidet gjennom Palestinakomiteen,

Fellesutvalget for Palestina og politiske partier er godt vaksinert gjennom antirasistiske holdninger, og en stor bevissthet om å skille mellom staten Israel og verdens jøder. De enkelt-personer som finnes som ikke klarer å holde dette skillet (og de finnes selvsagt) blir fort marginaliserte, eller til og med ekskluderte.

HL-senterets rapport fra mai 2012 om nordmenns fordommer mot jøder og andre minoriteter viser riktignok en statistisk sammenheng mellom fordommer mot jøder og kritisk holdning til Israel, men den viser også at de som har fordommer mot jøder gjerne også har det mot muslimer og andre minoriteter.⁶ Utenrikspolitikken har slik sett mindre å si enn det faktumet at fordomsfulle mennesker gjerne er fordomsfulle på flere områder, og i forlengelsen at konspirative mennesker gjerne er konspirative på flere områder.

Men finnes det noen konspirasjonsteorier som det er bedre grobunn for på venstresida enn andre steder? Det gjør det åpenbart. Det er en del ting venstresida har til felles, som i utgangspunktet er sunne ryggmargsreflekser, men som i overdreven form kan gjøre at folk gjennom mekanismene beskrevet ovenfor kan falle for en konspirasjonsteori. Et element er en generell skepsis overfor USAs utenrikspolitikk. Historien har vist ganske grundig at USA som en global stormakt ikke kvier seg for å bruke statskupp, henrettelser og knep som ikke tåler dagens lys for å fremme sine interesser. Det er nemlig USAs geopolitiske interesser som først og fremst fremmes, uansett hvor altruistiske motivene påstås å være, slik det historisk har vært for de fleste stormakter.

En slik skepsis åpner naturligvis for tilsvarende liten skepsis mot fortellinger som setter USA, eller rettere USAs ledere i en skurkerolle, og er nok en medvirkende årsak til at noen har bitt på ulike varianter av den kjente 11. september-konspirasjonsteorien.

USA-skepsisen er selvsagt bare en variant av en mer generell skepsis overfor ulike former av udemokratisk maktkonsentrasjon. Det er viktig og riktig å være oppmerksom på mer eller mindre organiserte nettverk og kontakter mellom næringslivstopper, og mellom disse og toppolitikere. Her kan det, og her har det foregått mye snusk.

Likevel kan dette ta overhånd for enkelte som konstruerer teorier om enorme skjulte nettverk som styrer det meste her i verden. Enten det nå er Illuminati, Bildebergere, Frimurere eller noen helt andre som plasseres i skurkerollen, har vi mange ulike varianter av konspirasjonsteorien om “det store hemmelige nettverket av maktmennesker som i skjul styrer verdensutviklingen”.

Heldigvis har ingen av disse konspirasjonsteoriene fått noe større gjennomslag på norsk (eller internasjonal) venstreside, men det er viktig å ta oppgjør med det som måtte finnes. Den eneste politiske konsekvensen slike konspirasjonsteorier har er å undergrave den reelle kritikken av amerikansk utenrikspolitikk, av korrupsjon og maktmisbruk. Jeg mistenker at verdens rikeste godter seg for hver aktivist som bruker ressursene sine på å tråle konspi-nettsider heller enn å organisere seg i politisk arbeid for å gjøre noe med de reelle problemene verden har.

Reelle konspirasjoner vs. konspirasjonsteorier

Når vi snakker om “konspirasjonsteorier” på denne måten, snakker vi altså normalt om innbilt konspirasjoner. Det finnes som kjent et gammelt munnhell som sier “Det at du er paranoide betyr ikke at de ikke er ute etter deg”, og like selvsagt er verdenshistorien full av reelle konspirasjoner. Hvordan skal man da skille reelle - eller i det minste ikke helt usannsynlige konspirasjoner - fra ville og irrasjonelle konspirasjonsteorier?

Fra den første Bilderbergerkonferansen i 1954

Vi kan jo kikke litt på de grovt sett to eksemplene vi har nevnt tidligere i artikkelen, og begynne med 9/11-konspirasjonsteorien.

Utfordringen med å ta for seg denne er at den kommer i så mange ulike varianter hvor enkelte går svært langt. De mest ekstreme variantene av teorien kan påstå at det aldri var noen flykrasj i World Trade Center - flyene var hologrammer, passasjerene var bare fiktive mennesker som ikke eksisterte, de pårørende var skuespillere, og hele greia var en planlagt sprengning av tårnene i regi av Bush-administrasjonen. En mer moderat versjon av teorien er at Bush-administrasjonen var klar over Al Qaida planla angrepet, men lot være å gripe inn fordi det passet med deres planer.⁷ Så har vi selvsagt mange varianter i mellom, og vi har selvsagt de som heller enn Bush-administrasjonen legger skylda på andre, som f.eks. Israel.⁸

Den som forsøker å diskutere med folk som mener at byggene ble sprengt, vil fort ende opp i lange ørkesløse diskusjoner rundt smeltepunktet for stål og branntemperaturen for flybensin, for ikke å snakke om det berømte WTC7 - et mindre bygg som også raste sammen som en konsekvens av de to skyskraperne kollaps. Selv om eksperter kan avklare både det ene og det andre spørsmålet (f.eks. ble konstruksjonene selvsagt utsatt for mye større belastninger i kollisjonene enn bare brannen, og WTC7 ble skadet etter kollapsen av de to større skyskraperne på en slik måte at det ikke er urimelig at bygget ramlet sammen) gjør de mange ulike variantene av konspirasjonsteorien at det er lett for konspirasjonsteoretikere å bare "flytte målstengene" heller enn å oppgi konspirasjonen - om de da ikke faller tilbake på løsningen at slike eksperter må være en del av konspirasjonen. Samtidig er hendingen 11/9 2001 selvsagt såpass enestående at vi har liten presedens for å si noe om hva som er sannsyn-

lig når bygninger blir utsatt for akkurat denne type påkjenninger.

Heller enn å gå inn i slike detaljdiskusjoner, som gjerne også baserer seg på den logiske feiltenkingen vi kan kalle dualisme - dvs. at det bare finnes to mulige forklaringer på et fenomen, slik at man kan bevise den ene gjennom å motbevise den andre⁹, vil det i de fleste tilfeller være mer givende å løfte blikket. I virkeligheten er det jo ikke slik at dersom det skulle vise seg å være en eller flere feil i en offisiell forklaring, er konspirasjonen det eneste alternativet. Heller enn at verden består av et valg mellom a og b, består den ofte også av de mulige forklaringene, c, d, e og f. Mange tilhengere av konspirasjonsteorier bruker mye krefter på å finne problemer med den "offisielle" forklaringen/versjonen. De har da gått i den logiske fellen det er å glemme at man ikke bare må finne argumenter mot en alternativ teori, men at man faktisk må finne reelle argumenter for sin egen teori. Forøvrig har de færreste av oss (inkludert konspirasjonsteoretikerne) fagkunnskaper

“Jeg mistenker at verdens rikeste godter seg for hver aktivist som bruker ressursene sine på å tråle konspi-nettsider heller enn å organisere seg i politisk arbeid for å gjøre noe med de reelle problemene verden har.”

rundt konstruksjonsteknikk, materialfysikk etc. til å kunne ha noen meningsfull faglig diskusjon om slike detaljspørsmål.

Man bør heller se på den store helheten, på hvor

omfattende en slik konspirasjon måtte være, på sannsynligheten for at noen skulle klare å gjennomføre noe slikt, på at ingen skulle plapre, og på hvorvidt omfanget av konspirasjonen virkelig står i forhold til hva konspiratørene kunne håpe å oppnå. De ekstreme variantene av konspirasjonsteorien faller nok for de fleste på sin egen urimelighet. At man får så mange ulike mennesker til å gå sammen om en slik aksjon, og til å holde kjeft er så lite sannsynlig at man gjerne kan sette merkelappen umulig på det for alle praktiske forhold. Selv de "myke" variantene framstår som lite sannsynlige. Når man ser på Bush-administrasjonens inkompetanse i tiden etter 11. september og i krigføringen i Irak og Afghanistan, og hvordan disse aksjonene på ingen måte gikk etter planen og fikk masse utilsiktede konsekvenser, framstår det ikke som spesielt merkelig at de ikke fanget opp de faresignalene som var kommet om mulige terroranslag. I virkelighetens verden er slurv, feil og tidvis inkompetanse helt vanlig - det er bare i konspirasjonsteoriens verden at storstilte operasjoner kan planlegges og gjennomføres helt etter planen og i skjul for hele verden.

De virkelige konspirasjonene er til sammenligning små og puslete - et og annet statskupp i Latin-Amerika eller Asia, noe skjult støtte til en geriljagruppe eller opposisjonsfigurer her og der - og de kommer gjerne fram til slutt også - noen før (som Iran/Contras), noen senere f.eks. gjennom USAs offentlighetslovgivning.¹⁰

På samme måte har vi det med de mektige nettverkene eller organisasjonene som visstnok styrer verden. Selvsagt finnes det udemokratiske maktstrukturer og kontakter mellom mektige finansfolk og toppolitikere. Det er også gjort vitenskapelige analyser av slike nettverk. New Scientist refererte i 2012 en vitenskapelig analyse av verdens

“Selvsagt finnes det udemokratiske maktstrukturer og kontakter mellom mektige finansfolk og toppolitikere... mindre konspirasjoner, eller løse nettverk, og mange ulike former for kontakter, om folk som kan ha vekselvis sammenfallende og motstridende interesser - om et system som vi gramsciansk kanskje kan beskrive som "organisk". Vi snakker ikke om en stramt organisert konspirasjon som i skjul styrer de fleste av verdens begivenheter.”

mektigste selskaper som viser en svært sterk økonomisk maktkonsentrasjon. Denne konsentrasjonen fant man ikke i Frimurerlosjen, eller det ikke-eksisterende "Illuminati", men i verdens største finansinstitusjoner.¹¹

Men i virkelighetens verden snakker vi om mindre konspirasjoner, eller om løse nettverk, og mange ulike former for kontakter, om folk som kan ha vekselvis sammenfallende og motstridende interesser - om et system som vi gramsciansk kanskje kan beskrive som "organisk". Vi snakker ikke om en stramt organisert konspirasjon som i skjul styrer de fleste av verdens begivenheter. Det kan godt være at enkelte toppolitikere lar seg overtale til et og annet av en storkapitalist på et Bildebergermøte, men det er bare et av mange fora og ulike konstellasjoner hvor verdens mektige møtes. Å tro at Bildebergerkonferansen er et viktigere internasjonalt kontaktpunkt for verdens utvikling enn f.eks. G8, Verdensbanken, IMF eller SCO for å nevne noen, viser en svært begrenset forståelse for den politiske virkeligheten. I de fleste land trenger heller ikke superrike bedriftseiere å dra på en internasjonal konferanse for å få snakket formelt eller uformelt med en parlamentariker eller statsråd - det skjer helt åpent, hele tiden - ja noen banksjefer sender bare en SMS til statsministeren for å fortelle hva slags redningspakker de trenger...

Så hvordan skiller vi de irrasjonelle konspirasjonsteoriene fra mulige reelle konspirasjoner. I tråd med det jeg har skrevet over her mener jeg det er noen punkter som bør få varselbjeller til å ringe. Sannsynligheten er stor for at teorien du hører om er en konspirasjonsteori dersom:

- den omfatter et stort antall mennesker.
- den er godt organisert
- den foregår over svært lang tid
- den krever planlegging på et enormt detaljnivå
- konspiratørene framstår tilnærmet ufeilbar-

lige

- tilhengerne av konspirasjonsteorien framstår som noen utvalgte få som har sett lyset, mens flertallet av verdens befolkning narres
- konspirasjonsteoretikerne framstår som et sektlignende miljø
- konspirasjonsteoriene framsettes ikke av forskere og fagfolk, og har lite støtte i fagmiljø

Dersom ett eller flere av disse kjennetegnene passer på ideen om en konspirasjon du får presentert, er den sannsynligvis ikke reell. Dersom konspirasjonen ikke passer inn i dette bildet, betyr det selvsagt ikke at den er reell, men det betyr at den er mer sannsynlig enn de gigantiske og voldsomt omfattende konspirasjonene vi innimellom får presentert gjennom bl.a. de konspirasjonsteoriene vi har diskutert i denne artikkelen. Dypest sett er likevel forskjellen mellom reelle konspirasjoner og slike konspirasjonsteorier den samme som mellom vitenskap og pseudovitenskap. Der vitenskapen systematisk utsetter sin egen hypotese for kritisk undersøkelse og forsøk på å motbevise den, samt å se på om det finnes enklere forklaringer på de dataene man har, handler det i pseudovitenskapen bare om å stadfeste og bekrefte en konklusjon som man er kommet fram til allerede før den kritiske gjennomgangen begynte, og man leter deretter bare etter informasjon for å bekrefte den, og ikke etter enklere forklaringer, eller fakta som kan motbevise teorien.

Ronny Kjelsberg er hogskolelektor ved Avdeling for teknologi, hogskolen i Sør-Trøndelag, og underviser bl.a. i vitenskapelig metode. Han representerer også Rødt i Sør-Trøndelag Fylkesting.

1) Se f.eks. Michael Shermer - Why Smart People Believe Weird Things for en innfallsport til denne problemstillingen.

2) Denne tendensen kalles på engelsk ofte "Confirmation bias".

3) Dette å se mønster hvor ingen er, kalles ofte Apophenia, et

uttrykk som ble tatt i bruk i 1958 av Klaus Conrad.

4) Se f.eks. Lars Gules bok "Ekstremismens kjennetegn", eller Øyvind Strømmens "Det mørke nettet" som beskriver enkelte høyreekstreme miljøer som opererer på denne måten på nett.

5) Jeg tenker her særlig på Gordon Gauchat, Politicization of Science in the Public Sphere, American Sociological Review 77(2) 167-187, på nett på <http://www.asanet.org/images/journals/docs/pdf/asr/Apr12ASRFeature.pdf>. Studien peker forøvrig på at "moderate" har konsistent liten tillit til vitenskap, noe som igjen kan indikere at tendensen til å tro på konspirasjonsteorier og andre oppfatninger som bryter med vitenskapelig kunnskap er relativt løserevet fra politisk ståsted, selv om hvilke konspirasjonsteorier man evt. måtte tro på naturlig nok kan ha en sammenheng med politisk ståsted.

6) Antisemittisme i Norge? Den norske befolkningens holdninger til jøder og andre minoriteter, HL-senteret 2012, på nett på http://www.hlsenteret.no/aktuelt/2012/HL_Rapport_2012_web.pdf

7) For en kortfattet oversiktlig gjennomgang om hva denne og mange andre konspirasjonsteorier går ut på, kan man f.eks. se i Joel Levy, 2007, Konspirasjonsteorier, Forlaget Orion, selv om undertegnede langt fra alltid vil gå god for Levys anslag for hvor sannsynlige ulike teorier er.

8) For en gjennomgang av hvordan jødene er forsøkt beskyldt også for dette, se gjerne Tor Bach, Zion vises kamikazebombere, i Pettersen og Emberland (Red.), Konspiranoia, Humanist Forlag, (2. opplag 2011).

9) På engelsk kalles denne logiske feilslutningen ofte "either-or", "the fallacy of negation" eller "the false dilemma". Dersom du ønsker å skaffe deg en kjapp oversikt over denne og mange andre vanlige tankefeil kan Michael Shermers How Thinking Goes Wrong anbefales, som blant annet finnes i boken Why People Believe Weird Things, av samme forfatter (Henry Holt, 1997).

10) For innsikt i avgraderte dokumenter om amerikansk politikk kan The National Security Archive hog George Washington University anbefales. (<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/>) Bl.a. avslører dokumenter fra Nixon/Kissinger-tiden USAs involvering i kuppet mot Salvador Allende i Chile (<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB110/index.htm>).

11) Se New Scientist, The Capitalist Network that Runs the World <http://www.newscientist.com/article/mg21228354.500-revealed--the-capitalist-network-that-runs-the-world.html>

Kapitalismen og religion – ein samansmelting?

IVAR JØRDE

Kapitalistane, spekulantane, bankdirektørane, osb., har eit sett av omgrep, tesar av forståing, analyser, verdssyn, o.l. som kan ha eit religiøst overbygg, der systemet har sin heilt særeigne dimensjon (som metafysikk), og at det ikkje finns andre moglege alternativ i det heile teke. Det kapitalistiske system er som ei naturlov, difor er det evigvarande, er påstanden. Når ein diskuterer problematikken rundt «kapitalismen som religion» er det naudsynt med definisjonar av omgrepa «kapitalisme» og «religion». Det er mange ulike defineringar på omgrepa, og nokre er valt som er mykje brukt og kan brukast som bakgrunn rundt temaet kapitalisme og religion.

Omgrepet kapitalisme og det kapitalistiske samfunn si utvikling er først omtala i Marx' og Engels' analyse av det moderne industrisamfunnet. Kapitalismen er basert på privat eigdomsrett til produksjonsmidlane, på systematisk bruk av teknologi i produksjonen og på produksjon for profitt. Det grunnleggjande formålet er meirverdi og arbeidsprosessen vert underlagt tvang som ikkje er bestemt av bruksverdien eller kvaliteten til produktet, men av meirverdien. Reguleringa av produksjonen skjer gjennom marknaden. Laupande kriser med avbrot av produksjonen, destruksjon av kapital og arbeidsløyshe, er difor den typiske form for tilpassing av produksjonen under kapitalismen. Ei anna viktig analyse av verknader av kapitalismen finn ein hjå Max Weber og hans omgrep formålsretta rasjonalitet. Weber tek m.a. føre seg korleis trusinnhaldet i kalvinismen om predestinasjon og askese har bidrege til ein eigen type idéinnhald og framvekst av den organisasjonsform som kjenneteiknar vestleg kapitalisme.

Frå boka «Nytt blikk på religion, studiet av religion i dag», Gilhus, Mikaelsson, 2001, har eg valt denne: "Religion er et kulturelt system og en sosial mekanisme (eller institusjon) som styrer og fremmer idealfortolkningen av

tilværelsen og idealpraksisen ved å vise til en eller flere transempiriske makter" – Armin Geertz (tysk religionshistorikar).

Framandgjering, den religiøse vare og marknaden i kapitalismen

Produktivkreftenes ekspansjonstrong kan forklare ekstreme økonomiske handlingar som fører til kriser. Marx si analyse er her at "Den kapitalistiske produksjonen prøver stadig å komme forbi disse innebygde grensene,

men kommer forbi dem bare på en slik måte, at disse hindringene igjen plasseres i dens vei, og da i enda større skala." Det er her ei dobbeltheit i kapitalismen, ekspansjonstrongen og grensene for kva som er mogleg, er innebygd i systemet. Då talar me om krisene som oppstår. Og kriser har oppstått med gjevne mellomrom. Kvart 10-30 år har det hendt større eller mindre nedgangar i kapitalismen. Kriser var det allereie på tidleg 1800-tal. Me må attende til 1930- og 1940-talet for å finne så låge tal som fallet i 2008 viste.

Slike kriser i det kapitalistiske system er noko også kapitalistane reknar med, men dei prøver å korte ned nedgangstida så mykje som mogleg. Det er då kapitalismen visar at dei er eit system samansett av ulike aktørar med kryssande tilhøve til kvarandre, som er avsondra med "verda" utanfor. Der folkefleirtalet si deltaking som produsentar på brei front nok ein gong vil trå til på kapitalen sine premisser utan å endre systemet. Utfordringa vert likevel å hindre at ei krise vert eit springbrett til at arbeidarane kan få mange med til å tenkje meir gjennom i kva retning menneska er på veg og om kapitalen sitt kart stemmer med det globale terrenget. Karl Marx si tese om framandgjeringa av arbeidarane som produsent kan her hjelpe oss med å forstå dette. I Karl Marx/Friedrich Engels: Økonomisk-filosofiske manuskripter og andre ungdomsverker, skriv han: "Ut fra nasjonaløkonomien selv har vi, med dens egne ord, vist at arbeideren synker ned til å bli en vare, ja til den

elendigste vare, at arbeiderens elendighet står i omvendt forhold til produksjonens makt og størrelse, at konkurransen nødvendigvis fører til en opphoping av kapitalen på få hender, det vil si til gjeninnføring av monopolet i enda verre form, og endelig at forskjellen mellom kapitalist og grunneier, mellom bonden på åkeren og arbeideren i manufakturbedriften forsvinner og at hele samfunnet må dele seg i to klasser - eiernes klasse og de eiendomsløse

arbeidernes klasse."

Framandgjeriinga gjer at arbeidarane som seljarar av sin eigen arbeidskraft til kapitalen vert objektivisert og vert ei "vare". I arbeidssituasjonen vert produktet ein arbeidar produserar skild frå arbeidarane, avdi det er kapitalisten som eig produktet og kontrollerar produksjonsprosessen. Produktet står fram difor for arbeidarane som noko "frammand", og som ho eller han ikkje har kontroll over. Marx snakkar om to former for framandgjeriing, om framandgjeriing i anden, dvs. i religion og filosofi, og om materiell framandgjeriing. Det nye med

Marx var at han såg at den andelege framandgjeriing hadde eit grunnlag i den materielle framandgjeriing. I dette ligg også ei mellommenneskeleg framandgjeriing som har ulike uttrykk. Døme kan være at andre menneske vert sett på som mindreverdige, som snyltarar eller "belastningar på samfunnet", som fiendar, eller som "framandkulturelle". Denne framandgjeriinga oppstår både mellom arbeidar- og herskarklasse, men også innanfor klassane. Framandgjeriing kan også hende innan ein religion i høve tru, tilhøvet den truande og presteskapat/guden, osv.

I Kapitalen, «Varens fetisjkarakter og dens hemmelighet» forklarar Marx først kva vara sin fetisjkarakter er, at det fins ein slik fetisjkarakter med fire andre samfunnsformer for til slutt å gå inn på ideologiane som er knytt til fetisjkarakteren. Marx skriv at ei vare ved første blick ser ut til å vera ein sjølvsagt, triviell ting. Men analysa visar at ho faktisk er ein svært innvikla ting, full av metafysisk spissfindig innhald og teologiske nykkar. Sett som bruksverdi er det ikkje noko mystisk ved ho, anten me no ser på ho som noko som har eigenskapar som gjer at ho kan dekke menneskeleg trong, eller at ho først får desse eigenskapane som produkt av menneskeleg arbeid. Det er innlysande at menneska gjennom verksemda si endrar formene på naturstoffa på ein måte som gjer dei til nyttige ting. Eit eksempel på dette er eit bord som er laga av tre. Forma på treet blir endra når ein lagar bord av det, men bordet held fram med å vere tre, ein alminnelig ting som me kan sanse. Men så snart bordet opptrer som vare, så endrar det seg til ein ting som har oversanselige eigenskapar, skriv Marx. For å finne ein analogi (noko å samanlikna med) må me til religionen. I religionen ser det ut som produkta av den menneskelege hjernen har sitt eige liv. Dei trer fram som sjølvstendige skapnader som står i forhold til kvarandre og til menneska. På same måte er det i vareverda med produkta av den men-

neskelege handa (men som me har sett er også hjernen, sanseorgana osv. med her). Det kallar Marx for fetisjisme, og han kleber seg til arbeidsprodukta så snart dei vert produsert som varar, og difor kan denne fetisjismen ikkje skiljast frå vareproduksjonen.

I religionen ser det ut som produkta av den menneskelege hjernen har sitt eige liv. Dei trer fram som sjølvstendige skapnader som står i forhold til kvarandre og til menneska. På same måte er det i vareverda med produkta av den menneskelege handa (men som me har sett er også hjernen, sanseorgana osv. med her). Det kallar Marx for fetisjisme, og han kleber seg til arbeidsprodukta så snart dei vert produsert som varar, og difor kan denne fetisjismen ikkje skiljast frå vareproduksjonen.

Vara og vareproduksjon er sjølv essensen i mykje av menneskeleg handling til alle tider, også i kapitalismen, men her lyt ein spørje i høve til problematikken om kapitalismen er ein religion: Har kapitalistar si tru på vara og det ho har som potensiale til profit, noko religiøst over seg? Og er marknaden den heilage staden der ho kan omsettast til beste for vekstraten og aksjonærene? Her må me sjå på David R. Loy sitt syn på marknaden i artikkelen «The Religion of the Market». Her skriv Loy at marknaden har vorte ein grueleg sirkel av alltid aukande produksjon og konsummering med å late som å tilby ei sekulær frelse. Dette agnet som me som forbrukarar bit på er sjølv dopet kapitalistane gjev oss og som vert endå meir globalisert gjennom marknaden sitt heilage evangelie: «Kjøp meir, forbruk meir, dykk vert meir lykkelege og me får meir profit» (mi formulering). Dette saman med kapitalismen si tru på at marknaden løyser alt og regulerar seg sjølv til beste for alle, er religiøst som fenomen og gjev eit sterkt insentiv til vår tids verdsomspennande «nye religion». Loy avsluttar sin artikkel med at marknaden ikkje berre er eit økonomisk system, men ein religion.

Vender ein attende til Marx, finn ein ei tolking om religion som ein materiell framandgjeriing. I skriftet «Til kritikken av Hegels rettsfilosofi» skriv han m.a.: "Den religiøse elendighet er samtidig uttrykk for den virkelige elendighet og også protesten mot den virkelige elendighet. Religionen er hjertesukket til en plaget stakkar, hjertet til en hjertløs verden, på samme måte som den er en åndløs tilstands ånd. Den er folkets opium. Å avskaffe religionen som folkets illusoriske lykke, er å kreve dets virkelige lykke. Kravet om å gi avkall på illusjonene om sin tilstand, er kravet om å forlate en tilstand som trenger illusjoner. Kritikken av religionen er følgelig kimen til en kritikk av den jammerdalen (dvs. den verkelege verda)

som religionen er en hellig glorie av".

I både det Loy og Marx skriv ligg mykje av kjerna til om ein kan tale om kapitalismen som religion. I både den «ekte» religion og i den «materielle» religion, er spørsmålet om

noko metafysikk er til stades. For kapitalisten er vara, arbeidarane som sel si arbeidskraft og marknaden, det som skal til for å skaffe profit, og trua på at marknaden og privat eigarskap i produksjonen er vegen til «økonomisk frelse» og dermed velstand, i tillegg gode investorar.

Den nye ande i kapitalismen

I kjølevatnet av at nyliberalismen skaut fart utover på 1990-talet, utvikla det seg ein sokalla ny ande i kapitalismen og ein ny leiarskapsideologi. Det tek Chiapello og Fairclough opp i artikkelen "Understanding the new management ideology: a transdisciplinary contribution from critical discourse analysis and new sociology of capitalism". "New management ideology", er ein del av det breiare ideologiske systemet "the new spirit of capitalism". Den er tileigna leiarar og folk som har mellomnivå i store selskap. Den set ljuset på forklaring og rettferdigjering av måten selskapa er organisert på eller burde organiserast. Denne nye sosiologien i kapitalismen som dei kallar det, gjev eit interessant utgangspunkt for å kalle den nye anden i kapitalismen for ein managerideologi. Saman med CDA (kritisk diskursanalyse) tillatar det ei utdjupeing av tekstar som gjev visse føringar såkalla managment «guruar» får på denne ideologien i god selskapsføring, marknadsforståing, investeringsforståing, osv. Dette «universet» av kodar, tekniske omgrep og måtar å tenke på vil som eg ser det prøve å føre kapitalismen vidare på nye, men relativt ukjende vegar. I dei krisetider systemet ser ut til å vera i, er denne tenkinga kanskje ein måte å løyse tankegodset/religionen i eit falma system på, for i neste omgang å redde kapitalismen. Dette med bruk av ny etikk, moral og ved å gjere eit forsøk på «menneskeleggjering» av systemet. Ein som fekk skulda for å tenke gamaldags var Alan Greenspan (tidlegare leiar i Federal Reserve System, det USAnske sentralbanksystemet). Greenspan sine politiske meininger ligg klårt til høgre i USA-landskapet. I ung alder var han ein del av kretsen omkring filosofen og forfattaren Ayn Rand. Sjølv om han aldri heilt vart fullstendig tilhengar av hennar ekstreme liberalisme, har han heile tida vore godt plassert i den svært liberalistiske leiren. I ei høyring i Kongressen i 2008 måtte han innrømme at han hadde gjort alvorlege feilvurderingar i korleis moderne marknadsøkonomi

Trua på at kapitalismen og den frie marknad har overjordisk ankerfeste held fram på tross av heller enn på grunn av den noverande økonomiske krise sitt utbrot i 2008.

fungerar og at visse reguler- ingar i m.a. aksje- og verdipapir- marknaden burde ha vorte gjort. Likevel forsvarte han mange av sine nyliberalistiske standpunkt og hans tru på lais- sez-faire kapitalisme (laissez-faire, fransk utt- rykk som tyder «lat det vera» eller «lat det skura», at i økonomien vil marknaden fungere best utan regulerande innblanding frå staten). Trua på at kapitalis- men og den frie marknad har overjordisk an- kerfeste held likevel fram på tross av heller enn på grunn av den noverande økonomiske krise si utbrot i 2008.

I artikkelen “Capitalism as a Religion?: An Un- orthodox Analysis of Entrepreneurship”, skriv Christoph Deutshmann om kapitalisme og paradoksa til religion og pengar. Sidan studia til Max Weber om protestantisme og kapital- isme, har påverkinga til religiøs etikk på økon- omisk handling vorte godt etablert som sosiol- ogisk forskning. Det er den vanlege analyselina. Men, som relativt få forskarar tek han føre seg kapital og kapitalen si form pengar som fenomen med ibuande religiøse aspekt. Den indre slektskap mellom pengar og religion har vorte diskutert i filosofi, m.a. i Simmel si «Phi- losophy of money» (1989) og Walter Benjamin si kjende tre siders «Capitalism as a religion» (Benjamin, 1991). Religiøse fenomen er ikkje heilt observerlege sidan dei er basert på «tru». På same vis, kva med pengar og kapitalisme, spør Deutshmann. «Mainstream» nyklassiske økonomar held fram med paradigmat «reell vekst». «Ideelle» pengar i den nyklassiske og monetaristiske skulen er reint funksjonelt som ikkje har noko ibuande verdi, berre føremål som utveksling og verdistandard. Både nyklas- sisistar og keynesianarar har aldri levert nokon korrekt definisjon på kva pengar er, skriv Deutshmann. Begge har trua på pengar som einskap for utveksling, keynesianarane har i tillegg trua på oppretthalding av likviditet og lagringsverdi som eigenskap ved pengar. Dette er fenomen i kapitalismen, men meiner han, heilskapen til kva pengar er, er ikkje teke al- vorleg.

Deutshmann skriv at akkurat som religion er basert på tru, er pengar i siste instans ikkje noko anna enn at aktørane «stolar på» dei, og som kan verte støtta, men aldri erstatta av institusjonelle garantiar. Han skriv ein del om korleis entreprenørskap kan mobilisera i marknaden, og meiner parallellane ikkje berre er med politiske (Fligstein, 1996) rørsler,

men at religiøse også kan vera nyttige i forsk- inga. På same vis som den religiøse til- bedaren ikkje tåler guden sitt direkte nerverande, men treng hjelp frå profetar, pre- star, heilage skrift og ritual, treng også entreprenørane hjelp. Dei

vert overvelda av det augeblik- kelege møtet med eit heilt sett av val ibuande i pengar og kapital. Entreprenørane treng hjelp frå karismatiske personar og so- siale symbol som, skriv Deutshmann, i det minste gjev dei elementær tolking av deira økonomiske og sosiale miljø. Denne dyna- mikken er noko av det Deutshmann brukar i si analyse av kapitalisme som religion. I konklusjonen skriv Deutshmann at økono- mikk og økonomisk sosiologi for lenge sidan har slutta å diskutera pengar sin «natur». I staden har eit reint funksjonelt syn på pengar vorte dominerande. Klassiske skrivarar som Marx og Simmel, var mykje meir opptekne av den solide meininga ved pengar. Følgjer ein dei i å ta dette alvorleg, skriv han, avdekkar pengar dei same paradoks som er tileigna reli- giøse fenomen. Som religion er pengar eit ikkje observerbart fenomen basert på ingen ting anna enn aktørane sitt «å stole på». Sidan dette fenomenet pengar overskridar avstanden

mellom det verkelege og det tenkte, har pen- gar akkurat den same kvalitet av eva og ideen om ein gud. Som denne ideen viser pengar den same ibuande paradoks. Eit universelt symbol som inneheld potensielt alt, inkludert seg sjølv, og med Marx argumenterar Deutshmann om pengar si forvandling til den kvasireligiøse trongen etter kapitalistisk «vekst».

Men, skriv han, mens religiøse myter vanlegvis krev tidlaus verdi, er økonomiske myter knyta til ei historisk rørsle av vekst og nedgang, dei kan ikkje etablera seg permanent. Slike karak- teristikkar av kapitalistisk utvikling gjorde at Walter Benjamin definerte kapitalisme som «religion». Denne religion sin kult såg ut til alltid å krevje tilbeding, men den leia ikkje til frelse, berre til alltid aukande «skuld». Ben- jamin sitt synspunkt kan ikkje forståast utan referanse til den filosofiske kritikken av reli- gion på 1800-talet. For kritikkarar som Feuer- bach, Marx og Nietzsche, var det bakanfor den tradisjonelle religion, ein endå meir kraftfull «gud», nemleg mennesket sjølv. Mennesket er den reelle skapar som til og med skapar sine egne gudar, men veit ikkje eller vil ikkje vete det. At tilkomsten til denne nye religionen kan ha noko å gjere med den parallelle starten på den industrielle kapitalismen verkar truleg. Kapitalismen, skriv Deutshmann til slutt, er ikkje mindre enn eit «faustiansk» prosjekt, der mennesket ved å forvandle pengar til eit «uni- verselt verktøy», plasserar seg i guden sin plass. Men, som Benjamin seier det, gjev ikkje denne nye religionen noko lovnad om frelse (snarare tvert om, min mrk.). •

Riverside

Av JAN WILSBORG

Gå ikke forbi dette stedet om morgenen eller på høylys dag. Det gir feil stemning. Det er som å vandre mellom graver, høytidelig og med ro i sinnet, i en grå middagstime på Alle Helgens Dag.

Dette etablissementet ligger nært inntil Eventyrbroen som binder Jakobs kirke og Torggata på den ene siden sammen med Nedre Grünerløkka på den andre. Oransje lykter i mørket, møre biffer og sauser i New Orleansstil, menn som tar seg råd mens de gjemmer seg under sine vurderende blikk, og kvinner som tenker 'Oh, what the heck!' og hylér i seg den neste drinken. Med andre ord menn og kvinner av en annen, mer bekymringsløs statur enn meg, som ikke kan la være å tenke på det idet den siste femtilappen seiler nedover Mississippi River mot det varme, ventende havet.

På den andre siden av elven, som flyter så stille ved Sankthanstider at store deler av nattehimmelen speiles i overflaten, bak Per Gynt og Kvitebjørn kong Valemon, ligger Café Sara. Nå bare et dyrt sted der ingenting hender. Ikke lenger hjemstedet til en urban venstresekt som gikk rundt med notatblokk og penn, og gjorde enhver med minste antydning til sympati til medlem i en særegen gruppe trotskister som hadde skilt lag med den fjerde Internasjonale i Brussel på grunn av ulike syn på Sovjetunionens utvikling.

Man vipper opp i det nederste kvartalet på Markveiens høyre side og passerer forfall i form av forlatte sandwichbarer som lyser ut sitt nederlag mot gaten. En frisørforretning holder ennå stand. Så går jeg inn i Leirfallsgata, inneklemt og liten mellom de mektigere Markveien og Thorvald Meyers gate med trikkene. Et stykke inne i gata viser et skilt at her først ligger inngangen til Markveien 58 B.

De fleste vinduene er stengt i juliheten bortsett fra én leilighets alle fire. Til min overraskelse er den vesle sandwichkafen med den venn-

lige innehaveren langt nede på nordsiden forlatt. Tunge ting i esker fyller gulvflaten der inne. Reklameordene om "Ferske sandwicher lages på minuttet" og "Vi serverer husets deilige fiskekaker" er blitt fånyttig skjemt. Et uheldig sted å slå opp en virksomhet på - på lesiden av strømmen - er blitt til glemt død.

Livskraftigere er nettkafeen ved siden av med sine computere som kan leies for en hel time for tjue kroner med muligheten til en kopp rykende fersk kaffe ved siden av seg på benken. Rett over gata sees to sett skilt med åpningstidene for matkjeden Netto som har gjort lykke i Danmark, men ikke her. Den trofast ventende terrieren med den svarte handlekurven fant aldri varig innpass her på de nordlige strender.

I barndommen var hele denne gata overfylt, ja gjenblåst av snø. Hver gang jeg leser Gunvor Hofmos dikt "utrillo" er det de ensomme vinduene på nordsiden jeg ser for meg.

Barndom! Den lever ennå i meg, om enn bortgjemt. Den går hjem etter skolen sammen med Trygve Jarhus, inn en port og til et mindre, indre hus på gårdsplassen. Vi skulle skrive en avhandling om den første borgerkrigsperioden i Romerriket. Foran bordet vi satt ved, var det friskt grønnsvør rett utenfor vinduene. Gaius Marius kjempet mot Sulla, og Sullas tilhengere kjempet mot Marius'. Det luktet som mandelpudding av den grønne pennen som fulgte begivenhetene og de forhold som ubønnhørlig presset dem fram. Idet Sulla hadde sikret seg enemakten i Roma, begynte man å sette opp proskripsjonslister. Lister over Sullas fiender. Over dem som dermed var dømt til å dø. Og naboer som hadde noe å gjøre opp, gav seg i vei. I prinsippet betød det at selv Sullatilhengere risikerte døden om ikke noen kastet seg imellom i tide. Vi to i sjuende klasse skrev så blekket ble både tørt og oppbrukt. Vi trodde vi forholdt oss til en fjern, avsluttet fortid der menn gikk i toga, og kvinner var vestalinner eller hersket i hjemmene.

Proskripsjonslister og naboer som angir hverandre og fyller opp andres giftbegre - hva hadde det med vår skoletid å gjøre? Med vår glade lek og 60-meteren i skolegården og på banen på Rodeløkka? Lite ante vi.

Oslo, den 13. og 14. juli 2010 ☺

The roll of the drums...the click of the rifle-bolts...the last cigarette...and then...
the shattering impact of this story...Perhaps the most explosive pictures in 25 years !

Kirk Douglas

Paths of Glory

Martin Woutiseth

Kubricks radikale konservatisme

OSCAR DYBEDAHL

Amerikansk filmindustri har radikale røtter med tradisjon for kapitalismekritiske filmer og progressiv moral. Det er ikke tilfeldig at en sentral del av Mccarthyismens antikomunistiske prosesser bestod i et oppgjør med Hollywood i form av «the Hollywood blacklist». Det begynte med at ti regissører og manusforfattere anklaget for sympati med det amerikanske kommunistpartiet ble svartelistet og ekskludert fra underholdningsindustrien i 1947. Listen ble sterkt utvidet frem til 1957, da prosessene mer eller mindre opphørte. I samme år kom Stanley Kubrick, en amerikansk regissør bosatt i England, med antikrigsfilmen *Paths of Glory*. Året etter kom han med *Spartacus*, en (nærmest) sosialistisk frigjøringsberetning som spiller på det tredje romerske slaveopprøret. Jeg har derfor antatt at Kubrick var en del Hollywoods radikale tradisjoner, og at han kanskje reiste til England for å unngå den ensrettingen som foregikk i eget land. Etter å ha sjekket spørsmålet om Kubricks politiske tilhørighet, fant jeg ut at det var helt galt. Kubrick ser ut til å ha vært en konservativ antimarxist som sverget å flytte fra England dersom Labour kom til makten, beskrev krig som vakkert, så mennesket som

grunnleggende ondt og ble beskrevet av venner som en slags sosialdarwinist.

I ettertid har jeg innsett at en også kan skimte dette i enkelte filmer. Dersom Kubrick hadde fått regissert *Spartacus* fritt, ville vi nok også sett det i den. I en diskusjon av filmen hevder han at vi historisk vet at *Spartacus* ledet sin seirende slavehær langs de nordlige grensene til Italia, og enkelt kunne ha kommet seg ut av landet. Det gjorde han ikke, men ledet hæren tilbake for å plyndre romerske byer. For Kubrick gjør dette at filmen ikke burde vært en ukritisk hyllest til opprøret, som den var, men heller fokusert på spørsmål som: «Endret opprørets intensjoner seg? Mistet *Spartacus* kontroll over sine undersåtter som på et punkt ble

For Kubrick er mennesket voldelig og barbarisk. Hvilke politiske implikasjoner har dette?

mer interessant i krigsbyttet enn i frihet?» ol. Som historiske problemstillinger er disse gode nok, men hadde filmen fulgt disse linjene ville den mistet hele sitt karakteristiske frigjøringsperspektiv og fått et verdisyn med basis i den konservative frykten for folkelige revolusjoner. (En frykt vi for øvrig finner ganske tydelig representert i den nyeste Batman-filmen, *The Dark Knight Rises*.) Videre: I den dystopiske *A Clockwork*

Orange er Kubricks eksplisitte prosjekt å ta et oppgjør med rosseauianske forestillinger om en grunnleggende god menneskenatur, bare korrumpert av «systemet». For Kubrick er mennesket voldelig og barbarisk. Hvilke politiske implikasjoner har dette?

Jeg har likevel til gode å se venstresiden protestere mot det solide budskapet som leveres i Kubricks krigsfilmer *Paths of Glory* (1959) og *Full Metal Jacket* (1987). Tvert imot, det store paradokset er dette: I en tid der vår egen venstreside har støttet fire angrepskriger siden 1999, må vi til en halvautoritær og konservativ antimarxist for å få et skikkelig antikrigsbudskap.

Paths of Glory skildrer skyttergravskrigen mellom Tyskland og Frankrike under første verdenskrig, en situasjon der meningen til begrepet «vellykket militæroperasjon» – slik filmen forklarer det – var tusenvis døde i bytte mot noen hundre meter jord. Grunnleggende i fortellingen er den interne militære klassemotsetningen: På den ene side en inkompetent militærledelse med et aristokratisk overlassepreg, som fører krig fjernt fra de faktiske kampene mens de deltar i fine selskaper og dans. På den andre siden de menige soldatene som befinner seg i den faktiske krigssonen, med en helt annen kultur og livsholdning. I filmen finner den franske militæreliten ut at

deres (allerede utslitte) militærressurser skal settes inn på å erobre en høyde. Et håpløst prosjekt i utgangspunktet, noe alle de kjempende soldatene visste svært godt. Angrepet går selvsagt galt og ender med store tapstall. Det er i tillegg de flyktende soldatene som får skylden for at operasjonen feilet, ikke militærledelsens inkompetanse. For å statuere et eksempel innkalles tre tilfeldige soldater til en militærdomstol, der de dømmes til døden for feighet.

Avslappetheten til militærledelsen i sin håndtering av liv-død og den iskalde kynismen som ligger innbakt i samfunnsrollen til den «siviliserte» overklassen, er noe av det mest slående ved hele filmen. Umiddelbart etter henrettelsen av tre soldater: en gråtende, en bevisstløs og den siste i stoisk ro, klippes det i komisk kontrast over til «teatime» hos generalene Mireau og Broulard (som hadde ansvaret for henrettelsene): Mireau: Jeg er fryktelig glad for at du kunne komme, George. Saker som dette er alltid temmelig dystert, men denne hadde en viss storslagenhet, synes du ikke? Broulard: Jeg har aldri sett en affære som dette blitt håndtert noe bedre. Mireau: Mennene døde fantastisk! Det er alltid en mulighet for at noen gjør noe som gir alle en dårlig ettersmak. Denne gangen... En kunne ikke bedt om bedre. Samtalen finner sted samtidig som de smører rundstykker og drikker te. Motsetningen mellom en overklasseledelse nærmest født inn i posisjonen, som følelseskaldt iverksetter

håpløse militæraksjoner på grunn av lojalitet eller håp om forfremmelse, og de menige soldatene, oppsummeres her i løpet av 20 sekunder.

Filmens eneste problem er muligens at den skildrer situasjonen fra en vinkel som virker både foreldet og uaktuell, selv om den ikke er noen av delene. Men det moderne perspektivet tar Kubrick for seg i hans store vietnam-krig-film Full Metal Jacket. I første halvdel skildres rekruttenes opphold på en treningsleir der de klargjøres for krig. Det er ganske uvanlig for krigsfilmer å bruke såpass tid på selve treningen, f. eks sammenliknet med Platoon (1986) eller Apocalypse Now (1979). Bakgrunnen for tidsbruken blir ganske tydelig når vi har Paths of Glory i tankene, der maktforhold internt i militæret gikk som hovedemne. Det samme gjelder første halvdel av denne filmen, men på en annerledes måte. I Paths of Glory ble maktforholdene illustrert ved det åpenbare gapet mellom aristokratisk og folkelig smak og dannelse. I Full Metal Jacket derimot utvides kritikken og rettes mot hele den militære institusjonen (representert ved sersjant Hartman) og dets innflytelse på samfunnet. Vi opplever et treningsopplegg som både er sadistisk og ubarmhjertig – og følger rekruttenes metamorfose fra vanlige borgere til soldater. Klimakset nås med at en

plaget rekrutt dreper både sersjanten og seg selv, drevet mer eller mindre sinnsyk av den psykiske terroren han ble utsatt for. I avslutningen ligger ikke bare en kritikk av krig, men også av militariseringen av mennesker og samfunn som følger av krigsforberedelsene. Militærvesenet i seg selv – hvorenn nødvendig – framstår som en institusjon som ikke bare yter vold andre steder, men som også skaper en voldskultur i eget samfunn.

Filmens andre del følger en tropp på oppdrag i krigen. Enkelte progressive anmeldere har vært litt usikre på hva de skulle gjøre ut av denne delen. Tilsynelatende skildres den meningsløse volden med en viss sympati, kanskje er det her Kubricks sosialdarwinistiske sider viser seg? Men den som sier noe slikt må ha gått glipp av delens viktigste scene. Mens troppen undersøker en ny bølge angrep av Viet

Cong, ender de i en kamp på liv og død med en brutal og skjult fiende. Fienden avslører seg ikke før mot slutten, men dreper flere av troppens medlemmer. I drapsgåten ligger hele filmens fordømmelse av Vietnamkrigen. Den ansvarlige viser seg å være en isolert, ung vietnamesisk jente, noe som selvsagt reiser spørsmålet: Hvilket brutalt og menneskefiendtlig prosjekt må ikke denne krigen være, slik at selv småjenter utgjør en livsfarlig trussel?

*I en tid der vår egen
venstreside har støttet
fire angrepskriger siden
1999, må vi til en halv
vautoritær og konservativ
antimarxist for å få
et skikkelig antikrigs-
budskap.*

Debatt

Fordøm krigen mot Syria

Tyrkia har nå sendt sine NATO-styrker inn i Syria. I lengre tid har kriminelle bander og terroristgrupper - som er trent og finansiert av NATO-Tyrkia og Gulfstatene - terrorisert det syriske folket og destabilisert Syria for å brede grunnen for en utenlandsk militærinvasjon ledet av NATO.

Krigskampanjen mot Syria har pågått i årevis og hatt til hensikt å manipulere befolkningen i de krigførende NATO-land til å akseptere krig mot Syria. I Norge støttes den aggressive kampanjen mot Syria av alle politiske parter på Stortinget.

Dette føyer seg inn i rekken av de militære angrepskrigene som har funnet sted etter kontrarevolusjonen i Sovjetunionen og de tidligere sosialistiske land. Jugoslavia i 1999, Afghanistan i 2001, Irak i 2003, og senest i 2011 mot Libya. Disse angrepskrigene har befestet NATOs nye out-of-area doktrine, som sier at NATO kan intervenere når som helst og hvor som helst de ser sine interesser truet.

NATO - monopolkapitalens militære spydspiss

- skal som under krigen mot Libya bidra til å understøtte de por-imperialistiske kreftene som opererer innad i landet, og sørge for at det innsettes en morionett-regjering som er lojal mot NATO, EU, USA og Israel.

Angrepet på Syria er en del av den imperialistiske planen for "the Greater Middle East". Det har til hensikt å øke innflytelsessfæren, sikre seg kontroll over og tilgang til naturressurser og rikdommer, skaffe seg billig arbeidskraft og nye markeder. Det reflekterer den økende interene konkurransen og rivaliseringen mellom imperialistene, innad og mellom de store monopolene. tillegg reflekterer det en skjerpelse i klassekampen og den uforenelige motsetningen mellom arbeid og kapital, som aktualiseres ytterligere med den kapitalistiske økonomiske krisen.

Norges Kommunistiske Parti (NKP) har i lengre tid avslørt og advart mot planene for "the Greater Middle East" og den planlagte krigen mot Syria (og Iran). NKP har presisert at vi avviser enhver imperialistisk innblanding i disse lands interne affærer og at vi sammen med millioner av mennesker verden over står solidariske med de folkelige kreftene i disse landene som ønsker fred, folkemakt og en pro-

gressiv sosial utvikling til beste for det store flertallet, for arbeiderklassen og de brede lag av folket.

Borgerskapet her i Norge tjener milliarder på krig og ønsker at Norge skal vedvare som en imperialistisk krigsnasjon. Arbeiderklassen og det store flertallet av det norske folket taper på krig og undertrykkelse av andre folk og nasjoner.

NKP oppfordrer det norske folket og alle demokratiske organisasjoner, foreninger og lag - med fagbevegelsen i spissen - til å fordømme krigen mot Syria og NATO-Norges deltagelse i de imperialistiske angrepskrigene.

Vi må forene oss for fred og for en bedre verden uten kriger og utbytting.

Solidaritet mellom arbeiderklassen og folket i Norge-Tyrkia-Syria!

Norge ut av NATO - oppløs NATO!

Nei til krig - Ja til fred!

Kai Petter Pettersen,
Norges Kommunistiske Parti

Dialektisk materialisme og islam

I Sosialistisk Framtid nr. 3 2012 ble to bøker jeg har skrevet omtalt og kritisert. Dette gledet meg mye. Alle bøker jeg skriver, er innlegg til debatt. Derfor blir dette svaret kort, fordi jeg håper at andre vil bidra til diskusjonen både om dialektisk materialisme, som jeg skrev om i Spiller Gud terning likevel? (Marxist Forlag 2011) og om islam som jeg også skrev om i Massemorderen som kom inn fra ingenting (Marxist Forlag 2012).

Eystein Kleven kritiserer meg for at min tilnærming i den første boken «har agnostiske og idealistiske trekk», og for at min «avgrensning mot materialismen i dialektikken er gjennomgående. Virksomhetsbegrepet heves av Enerstvedt opp til et allment filosofisk begrep som fortrenger det dialektisk materialistiske forholdet mennesket og natur inngår i.» (SF, s. 30).

Aller først: At Eystein Kleven har tatt seg tid til å studere denne boken er for meg av stor betydning. Den er ikke en bok som en koser seg med på sengekanten. Flere har fortalt meg at den er «heavy», dvs. tung og vanskelig. Og det er sant. Den tar opp fundamentale problemer – og jeg er – selv om jeg er vant til det – svært skuffet over at den i Norge blir fortidd. Bare i Friheten og Sosialistisk Framtid er den blitt omtalt. Ellers total taushet. At den ikke er viet et ord i Klassekampen tar jeg nesten som en selvfølge.

Det ville være fint om noen andre tok stilling til Klevens kritikk: Er de enig i den? Bare et lite poeng fra meg her i en kort artikkel. Kleven påstår at jeg hever virksomhetsbegrepet opp (se sitatet ovenfor). Men (i all beskjedenhet): Det er ikke jeg som gjør det – det er Marx i de fundamentale Feuerbachtesene, og nettopp som et angrep både på den mekaniske materialismen og idealismen. Marx viser her at den dialektiske materialismen er fruktbar for å forstå de dypeste filosofiske, etiske og vitenskapelige problemer.

Aslak Storaker kritiserer meg for at jeg i den andre boken viser meg som islamofob. Mens jeg for Kleven i den første er agnostiker. Noe som kanskje er vanskelig å forene? Aslak Storaker sier. «I det hele tatt skjemmes boka av det jeg vil karakterisere som islamofobe holdninger – eller i det minste en islamofob språkbruk.» (SF s. 32). Storaker mener jeg ikke har

forstått at alle muslimer er forskjellige. Jeg kritiserer «islam og muslimer som en helhet». (SF, s.32). Sharia, Koranen, islam, er samme sak, skal være mitt syn. Storaker sier han vet at mange muslimer er motstandere av sharialovgivning og spør meg om det betyr at de ikke er sanne muslimer? Men det bør ikke Storaker spørre meg om. Det bør han spørre muslimer om, nemlig om de ikke er tilhengere av det som står i Koranen og av hadithene. I det hele tatt: At ikke venstresiden har tatt et ideologisk oppgjør med islam, er en viktig grunn for at høyresiden har fått monopol på det å stå på universelle menneskerettigheter, kvinnefrigjøring og trosfrihet.

Når det gjelder uttrykket «islamofob», må det være lov å bruke det. Litt skarphet i diskusjonene må vi tåle. Men er det treffende på meg? Hvis man f.eks. leser det jeg f.eks. skriver i Spiller Gud terning likevel?, oppdager en straks at det er religionskritikk, hvor jeg tar for meg Bibelen på samme måte som Koranen. Bør en ikke begrense begrepet islamofobi til det vi finner i Frp og andre høyreekstreme som setter opp kristendommen som kulturelt verneverdig og livsviktig, mens islam er ukultur? Forøvrig kan jeg nevne at jeg kommer fra en kristen familie og har dyp respekt for troende mennesker, enten de er muslimer eller kristne.

I mine arbeider har jeg vært mest opptatt av det enkelte individ, den enestående personligheten som vi alle er. Det kunne ikke falle meg inn å se alle mennesker som like, verken muslimer, kvinner eller menn. Det skal aldri forhindre meg fra verken å kritisere islam for dets kvinneundertrykkende, jødefiendtlige, antikommunistiske, anti-ikketroende diskriminering, forfølgelse og drap, eller å kritisere USA og Norge for deres forbrytelser mot menneskeheten i sine kriger, selv om jeg vet at mange norske kvinner og menn, bl. Aslak Storaker og jeg er mot disse forbrytelsene.

Til slutt, det aller viktigste: Eystein Kleven, Aslak Storaker og jeg er venner og kamerater. Vår uenighet styrker vårt vennskap og kameratskap. Det vi står for er ikke en monolitisk verdensanskuelse, en feil vi gjorde før. I dag står vi for at det nettopp er hos sosialister og kommunister alt kan diskuteres åpent. Klarer vi å holde fast på det, og bare hvis vi klarer det, vil vi vinne den kampen som i dag står om menneskehetens fortsatte eksistens.

Regi Enerstvedt

Våpenlandet Norge

Vi lever i en verden som sårt trenger fred -ikke mer krig. Vi som undertegner her sørger over alle de sivile som har mista livet i de krigene hvor norske våpen har blitt benytta.

Norge er en av verdens største våpeneksportører og Kongsberg Gruppen er det største selskapet i landet innenfor våpenproduksjon. Den norske staten holder litt over 50% av eierskapet. Selskapet omsatte for over 15 milliarder kroner i 2011. Norge har en offisiell politikk om ikke å eksportere våpen til land i krig, men våre allierte i NATO er unntatt fra disse bestemmelsene og kan også videreeksportere våpen til krigsherjede områder. Mesteparten av norsk våpeneksport går til USA, som har brukt norske våpen i krigene i Afghanistan og Irak.

NRK viste i 2010 at 121 irakiske sivile var blitt drept av det amerikanske panserkjøretøyet Stryker, som den Kongsbergproduserte våpenstasjonen Protector er en del av. Norge har også eksportert store mengder av militært utstyr til diktaturer i Midtøsten. Kongsberg Gruppen produserer militært kommunikasjonsutstyr som eksporteres til Saudi-Arabia, som brutalt har knust demokratibevegelsen i Bahrain og sender militært utstyr til opprørere i det borgerkrigsherjede Syria. Slik profiterer den norske stat på andre folks død og lidelser.

Vi ber inntendig den norske regjeringa legge om denne politikken de nå fører. Det er krigens store tragedie; det er først i etterkant at dokumentasjonen på hvilke våpen som kom fra hvilke land kommer for en dag. Den norske regjeringa kan likevel reise "føre-var"-prinsippet og stanse eksporten av våpen og kommunikasjonsutstyr til de eneveldige gulfmonarkiene. Vi vet heller ikke hvilke våpen som kommer via våre

NATO-allierte, slik som Tyrkia, inn i krigssonen i Syria. Vi ber derfor regjeringa om å kreve sluttbrukererklæring av alle som kjøper norske våpen -inklusive våre allierte i NATO. Regjeringa kan også stanse eksporten av våpen til samtlige krigførende land. Dette bør også gjelde for våre alliansepartnere i NATO når disse involverer seg i krig og konflikt rundt omkring i verden.

Vi vet at Tyrkia er involvert i konflikten i Syria, USA vurderer å sende våpen til opprørerne i landet, og det er som sagt bare ettertiden som vil berette om noen av våpnene som våre alliansepartnere har brukt, har drept uskyldige sivile. Som verdens desidert største våpeneksportør sett i forhold til folketall, har regjeringa et særlig ansvar. De har flertall på Stortinget og kan legge om norsk våpeneksport i retning av å ikke tenke profit for den norske stat, men ivaretagelse av sivile som rammes av krig. Det vil være et viktig bidrag dersom regjeringa ønsker å gjenreise Norge som fredsnasjon.

Innlegget er skrevet i forbindelse med "Sørgemarsj for sivile offer for norsk våpeneksport" onsdag 7.november, fra Kongsberg stasjon til Kongsberg Defence Systems.

Marius Berntsen, Vennenes Samfunn Kvekerne
Alexander Harang, Informasjonssjef Norges Fredslag
Aslak Storaker, Bevegelsen for Sosialisme
Marwan Timraz, Norges Kommunistiske Ungdomsforbund
Kim Kopperud, Indiasolidaritet
Sjur Cappelen Papazian, Occupy Norge
Marielle Leraand, Nestleder i Rødt

Annonse

Epistlar

Anne Karina Giske

Labyrinten

Licentia Forlag

Labyrinten av Anne Karina Giske er ei samling med personlige, politiske og poetiske epistlar. Under Jun-
tatida skreiv ho ukentlige artiklar til

BEVEGELSEN FOR *sosialisme*

www.bevegelsen.no

Bevegelsen for Sosialisme
Pb. 131
5804 Bergen

kontakt@bevegelsen.no

Støtt vårt arbeid
Kontonummer: 0539 15 07653

SOSIALISTISK FRAMTID

Om magasinet

Sosialistisk framtid er et partipolitisk uavhengig magasin som arbeider for fred, vern av naturen, demokratiske rettigheter og sosial rettferdighet. Vi ønsker å bidra til sosialistisk nytenkning.

Artikkelbidrag kan sendes til
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

Sunnmørsposten om "Hverdagslivet i Thessaloniki". Epistlane er utgitt på Licentia forlag og kan bestilles frå Ark, Tanum, Nordli og Bokkilden.

.....

.....

--	--	--	--

--	--	--	--

To passasjerer

To passasjerer på samme fly,
to velfødde herrer fra Vesten.
De fødtes kan hende i samme by
og døptes av samme presten.

To passasjerer på samme fly,
med overvektig bagasje.
Den ene er kremmer i kruit og bly
den andre i bønn og bandasje.

Snart møter de sammen, i samme hus,
med tilbud til Statsoverhodet:
Den ene kan bombe en landby i grus.
Den andre kan tørke vekk blodet.

Den ene har "high tech" som er suveren
og giftgass som river i nesen
og leketøysminer som splintrer et ben.
Den andre kan tilby protesen.

Den ene kan svi av åker og eng,
forgifte all jord som gir føde.
Den andre kan slå opp et telt og en seng
til godtfolk som nesten er døde.

Og hver har sin plikt og hver sin dont
og ingen har tenkt å svikte.
For begge kan se mot en rød horisont:
Her er ingen fred i sikte.

De skilles fra kunden med klink og med
bukk
Hver tenker: Jeg gjorde mitt beste,
og dupper på Jumbo'en hjem med et
sukk:
Min Gud, hva blir så det neste?

av Erik Bye 1926 - 2004

